

Heraldika v grafickém designu

František Řezníček

Bakalářská práce
2012

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav reklamní fotografie a grafiky
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **František ŘEZNÍČEK**
Osobní číslo: **K09075**
Studijní program: **B 8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimedia a design – Grafický design**

Téma práce: **Heraldika v grafickém designu**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + přílohy, odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 15/2010) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

Heraldika, historie, dělení heraldiky, heraldika Českomoravské vrchoviny

2. Praktická část:

Vizuální identita obce Radostín nad Oslavou

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte v minimálním počtu 10 kusů obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **dr ak. soch. Rostislav Illík**
Ústav reklamní fotografie a grafiky
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **18. května 2012**

Ve Zlíně dne 1. března 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně .....15. 3. 2012.....

František Řezníček

.....
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá charakterizací heraldiky, její podrobné struktury, prezentací novodobých značek ovlivněných heraldikou a stručnou analýzou heraldiky Českomoravské vrchoviny. Praktická část je zaměřena na vytvoření značky a vizuální identity obce Radostín nad Oslavou s úzkou vazbou na obecní znak.

Klíčová slova:

Heraldika, heraldika Českomoravské vrchoviny, značka, vizuální styl

ABSTRACT

This thesis in its theoretical part deals with the characterization of heraldry and its detailed structure, presentation of modern brands affected by heraldry and a brief analysis of heraldry of Czech-Moravian Highlands. The practical part is focused on creating brand and visual identity of the village Radostín nad Oslavou with close links to local heraldic emblem.

Keywords:

Heraldry, heraldry of Czech-Moravian Highlands, brand, visual identity

Tímto bych chtěl poděkovat za cenné rady a připomínky, současně i za odborné vedení a ochotný přístup panu dr. ak. soch. Rostislavu Illíkovi, dále pak za odbornou pomoc, kritiku a ochotu při rozšiřujících konzultacích panu doc. Jiřímu Eliškovi a panu MgA. Václavu Ondrouškovi.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 HERALDIKA	11
1.1 HERALDIKA A JEJÍ OBECNÁ DEFINICE.....	11
1.2 PŮVOD A VZNIK HERALDIKY	12
1.3 HEROLDI A JEJICH ŘÁD	13
1.4 PRAVIDLA HERALDIKY	14
1.4.1 Pravidlo tinktur.....	15
1.4.2 Pravidlo pravé a levé strany štítu	15
1.4.3 Pravidlo umístění figur na štítě	16
1.4.4 Pravidlo způsobu kresby znaku a figur	16
1.4.5 Pravidlo směru natočení přilbice a klenotu	16
1.4.6 Pravidlo natočení figur na korouhvi či praporu.....	17
1.4.7 Pravidlo popisu znaku	17
1.5 PRÁVO NA ZNAK.....	18
1.5.1 Udělení a užívání práva na znak	18
1.5.2 Zánik práva na znak	19
1.6 ZNAK A JEHO SOUČÁSTI.....	20
1.6.1 Tinkтуры	21
1.6.2 Štít	22
1.6.3 Figury	22
1.6.3.1 Heroldské figury	23
1.6.3.2 Obecné figury.....	24
1.6.3.3 Kříže.....	26
1.6.4 Přilba	26
1.6.5 Přikryvadla	27
1.6.6 Točenice a koruny	28
1.6.7 Klenot.....	29
1.6.8 Štítonoši.....	30
1.6.9 Prapory a korouhve	30
1.6.10 Znakové pláště a stany	31
1.6.11 Řádové dekorace	32
1.6.12 Hodnostní odznaky.....	32
1.7 DĚLENÍ HERALDIKY	32
1.7.1 Šlechtická heraldika	32
1.7.2 Občanská heraldika	36
1.7.3 Církevní heraldika	36
1.7.4 Cecharovní heraldika.....	38
1.7.5 Státní heraldika.....	39
1.7.6 Městská heraldika.....	41
1.7.6.1 Znak pána.....	42
1.7.6.2 Obraz pána	42
1.7.6.3 Stavba.....	42

1.7.6.4	Obraz svatého nebo jeho odznaku	43
1.7.6.5	Znamení řemesel a živností	43
1.7.6.6	Mluvící znaky	43
2	HERALDIKA V SOUČASNÉM GRAFICKÉM DESIGNU.....	44
2.1	ZNAČKY MĚST	44
2.2	ZNAČKY STÁTNÍCH INSTITUCÍ A ORGANIZACÍ	45
2.3	ZNAČKY KOMERČNÍCH SPOLEČNOSTÍ.....	47
2.4	ZNAČKY SPORTOVNÍCH ORGANIZACÍ A KLUBŮ	48
3	HERALDIKA ČESKOMORAVSKÉ VRCHOVINY	49
3.1	VÝZNAMNÉ ŠLECHTICKÉ RODY.....	49
3.1.1	Páni z Pernštejna	49
3.1.2	Páni z Lomnice.....	50
3.1.3	Páni z Dubé	51
3.1.4	Páni z Lichtemburka.....	52
3.1.5	Páni z Lipé.....	53
3.1.6	Kinští	54
3.1.7	Dietrichštejnové	55
3.2	VÝZNAMNÁ MĚSTA	56
3.2.1	Havlíčkův Brod	56
3.2.2	Jihlava	57
3.2.3	Pelhřimov	58
3.2.4	Třebíč	59
3.2.5	Velké Meziříčí.....	60
3.2.6	Žďár nad Sázavou	61
II	PRAKTICKÁ ČÁST	63
4	NOVÝ VIZUÁLNÍ STYL OBCE RADOSTÍN NAD OSLAVOU.....	64
4.1	OBEC RADOSTÍN NAD OSLAVOU	64
4.2	ZNAK OBCE	64
4.3	NOVÁ ZNAČKA OBCE	65
4.4	VIZUÁLNÍ STYL OBCE	66
	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	70
	SEZNAM OBRÁZKŮ	71

ÚVOD

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolil pojem, o kterém jsem do této doby věděl úplné minimum. Postupem času a s přibývajícím počtem přečtených materiálů mne heraldika doslova pohltila. Pro někoho nudně vyhlížející pomocná věda mne díky atraktivně a hlavně poutavě zpracovaným publikacím, které byly doplněny výtečnými ilustracemi od českých ikon heraldiky, vtáhla do historie znaků, znamení, tinktur a dalších prvků. Člověk bez základních heraldických vědomostí vnímá znak jako pouze ilustrativní formu prezentace, avšak opak je pravdou. Doslova mne šokoval detailní a důmyslný systém heraldiky, od svého bouřlivého vojenského počátku, přes administrativně velmi náročné zaznamenávání a udělování nových znaků nejvyššími představiteli státu, až po její dnešní ucelenou nauku v podobě pomocné vědy historické.

V teoretické části jsem se zaměřil na obecnou charakterizaci heraldiky, jelikož se jedná o velmi rozsáhlý pojem a snažil jsem se přiblížit nejzákladnější prvky této vědy. Popsal jsem stručnou formou heraldiku od svého počátku až k ukázkám a popisům znaků významných rodů a měst Českomoravské vrchoviny. Jako doklad, že i v současné době má heraldika silný dopad na tvorbu grafických designérů, předkládám stručnou prezentaci nových značek silně ovlivněných heraldikou. Pro lepší ilustraci jsou texty doplněny obrazovým materiálem, čerpaným z odborných knih významných českých heraldiků nebo webových zdrojů zaměřených na nově vzniklé značky.

Dokázat životaschopnost heraldických znaků v dnešní době moderních technologií jsem si vybral jako úkol pro svoji praktickou část. Rozhodl jsem se vytvořit vizuální styl mé rodné obce Radostín nad Oslavou s úzkou vazbou na její znak. Při tvorbě jsem se inspiroval novými značkami měst a institucí čerpajících z heraldických pramenů, v Německu, Anglii a dalších zemích, kde se heraldika vyvinula a které jsou na své znaky patřičně hrdé. Dokazují tak, že lze tuto konfrontaci historie a moderní doby vyřešit se vkusem a elegancí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HERALDIKA

1.1 Heraldika a její obecná definice

Heraldika je pojem, který mnozí lidé považují za archaický a v dnešní době moderní společnosti zapomenutý. Nedokážeme si představit, co přesně heraldika znamená a čím vším se zabývá, ale přesto je všude kolem nás. Jedny z projevů heraldiky, které jsou součástí našeho každodenního života, jsou státní znaky, jež můžeme spatřit na mincích, bankovkách, poštovních známkách či státních budovách, jako jsou radnice, úřady, školy a další instituce. Vždy při reprezentačních sportovních utkáních nebo soutěžních kláních, sledujeme sportovce v dresech, kteří hrdě nesou symbol naší republiky. Znak, jenž symbolizuje odlišnost od ostatních zemí, zároveň však nese vědomí pospolitost i sounáležitosti našeho národa, pod kterým ve světě vystupujeme. Heraldické znaky můžeme také spatřit při výletech po hradech, zámcích nebo církevních stavbách, jenž si je jejich majitelé označily vlastními rodovými, církevními či osobními znaky a nezůstalo jen u označení budov. Šlechta, církevní instituce, cechy si označovali veškerý svůj majetek, znak tak sloužil jako projev vlastnictví a urozenosti. Heraldika však nepojednává pouze o znacích a erbech samotných, ale obsahuje i další součásti, které souvisejí se znakem a reprezentací jeho nositele, jako jsou pečete, vlajky, odznaky, prapory, řády a další symboly.

Konkrétně však heraldiku definovat nelze. Heraldika v sobě totiž zahrnuje dvě hlavní složky, a to složku vědeckou, kdy bývá heraldika označována za pomocnou vědu historickou, která se zabývá historií znaků, jejich významem, popisem, vývojem a užitím, a neméně důležitou složkou uměleckou. Tvorba znaků byla vždy ovlivněna úřadujícími výtvarnými slohy, které se během naší historie vystřídaly. Slohy lze rozpoznat v heraldice podle tvaru štítu a stylizací erbovních zvířat. Projevovaly se převážně slohy od románského po empírový. Pozdější slohy byly šlechtou označeny za měšťanské, a byly proto opomíjeny při tvorbě nových znaků. Dobrý heraldik musí mít nejen široký přehled v ostatních pomocných vědách historických, jako je sfragistika, numismatika, epitafika, genealogie, faleristiky, ale i v dějinách umění. Musí také ovládat výtvarnou tvorbu, aby byl schopen znak nakreslit. Heraldik je tedy symbiózou vědce a umělce v jedné osobě.

1.2 Původ a vznik heraldiky

Počátky heraldiky spadají do první poloviny 12. století, doby středověku, kdy rytířství bylo na vzestupu. Právě zahalení bojovníků do kovového brnění pro jejich větší bezpečnost a ochranu před šípy a údery mečem, vedlo k velkému úskalí. Ztrátě schopnosti identifikovat válečníka. Brnění vyrobené z kovu, mělo totiž shodnou barvu, jako brnění protivníka. Proto se rytíři snažili odlišit, aby byli lépe rozpoznatelní na bitevním poli a nedocházelo tak k fatálním omylům. Nejlepší částí pro označení, za kterou stranu rytíř bojuje, se stal štít, jenž sloužil na obranu jeho nositele. Zdobily se však i přilbice, pláště, ramenní a hrudní části brnění. Štíty byly zdobeny různými symboly a figurami již dříve, například u válečníků asijských národů nebo starověkých evropských civilizací, ale nejednalo se však o heraldiku, pro niž je stěžejní dědictví znaku. Tedy předávání znaku z generace na generaci, kdy se znak stává symbolem jedinečnosti, ale i symbolem sounáležitosti se svým rodem a předky. Za největší impuls rozvoje heraldiky je považována první křížová výprava. Válečníci z evropských zemí se vydali osvobodit Palestinu, místo hrobu Ježíše Krista, od nekřesťanů. Rytíři se identifikovali nejen svými vlastními vyobrazeními na štítech a klenoty na přilbicích, které se do té doby často měnily, ale hlavně společným symbolem – Kristovým červeným křížem na bílém poli, jež měli umístěný na prsních a ramenních částech svého brnění či pláště. Aplikaci kříže na rytířovu výbavu, zbroj a jeho doprovod byla stanovena na koncilu v Clermontu roku 1095 papežem Urbanem II., který vyhlásil první křížovou výpravu. Další křížácká výprava již nastartovala zájem o dědictví znaků. Synové svých otců si do bitvy brali štíty se stejným vyobrazením a pokládali tak za čest, že se mohou bit pod znaky osvoboditelů Palestiny. *Nejprve erby, tedy dědičné znaky, byly výhradním právem vysoké šlechty a královských rodů v anglických, německých, italských, francouzských a španělských zemích, jako důkaz urozenosti rodu a rytířských vlastností jeho držitele.*[1] Na počátku 13. století si užívání erbů prosadila i nižší šlechta. Heraldika nejenže měla nezastupitelnou roli na bitevním poli, ale stala se i žádoucí složkou věcí administrativních. Většina šlechticů a panovníků té doby neuměla číst a psát, a proto se podpis nahrazoval pečeti, která obsahovala erbovní znamení nacházející se na štítě nositele.

Přelomový okamžik v heraldice nastal v 15. až 17. století, kdy došlo k rozšíření palných zbraní. Rytíři v těžkých kovových brněních tak ztratili na bitevním poli svoji výhodu, neboť palné zbraně dokázaly brnění lehce prostřelit. Proto se šlechtická heraldika přeorientovala z role vojenské na roli dekorativní a reprezentativní. Dostala se do rukou umělců

a výtvarníků, kteří stále používali při tvorbě znaků štíty, přilbice, klenoty a další honosné kusy. Hleděli však spíše na symboliku, dekorativnost a výtvarnou stránku znaku, než na jeho primární rozlišovací schopnost potřebnou v boji. Erby rodů se objevovaly nejen na pečetích, oděvech či praporech, ale i na všech architektonických prvcích, jako byly vstupní brány měst, hradů, paláců, donátorských kostelů nebo i na náhrobcích šlechticů. Toto období se nese v duchu smyšlených legend, které si kladou za cíl, vysvětlit původ vzniku vyobrazení na štítu. Avšak tyto legendy, které jsou s heraldikou neodmyslitelně spjaté a tvoří ji tak více populární, jsou z velké části nepravdivé. Znaky a jejich používání, nebylo však spjata pouze a bezvýhradně s šlechtou. Už ve 13. století vznikaly i znaky jednotlivých zemí, měst, církevních institucí, cechů a bohatých měšťanů. Do popředí v tomto odvětví heraldiky se dostával právní význam znaku před vojenským. *Znak však zůstal symbolem rodové, právní a společenské privilegovanosti.*[2] V 18. a 19. století šlechta, církev a měšťané stále hrdě užívají své erby a znaky, avšak s přibývajícím průmyslovým a technickým vývojem začínají cechy ztrácet na svém významu. Postupně se tyto organizované seskupení specializovaných řemeslníků rozpadají, aby uvolnili místo nastupující svobodné živnosti. Tím dochází i ke ztrátě a zániku cechovních znaků, které plynule přecházejí do podoby dnešních značek výrobců a firem. Počátek 20. století se nese v duchu velkých změn, které se významně dotknou i heraldiky. V roce 1918, kdy skončila 1. světová válka, nastaly v celé Evropě významné politické a územní změny. Byla vyhlášena Československá republika. Zákonem se ustanovilo zrušení šlechtických titulů a starých řádů. Nové země, které vznikly rozpadem monarchií, si ustanovily své znaky, jež je měly reprezentovat. Československo, ale i další země si přisvojily systém znaků užívaných v Rakousku-Uhersku, tedy používání velkého, středního a malého znaku. Pro tvorbu znamení, které se měly nacházet na štítech, čerpali inspiraci z historických pramenů a znaků užívaných pro své země a územní celky, před spojením do monarchií. Ostatní země však tento systém opustily. Vytvořily si nové prvky reprezentace, které se nazývají emblémy. Tyto však s heraldikou a znaky nemají mnoho společného. Příkladem jsou země, jako je Francie a Svaz sovětských socialistických republik.

1.3 Heroldi a jejich řád

Při narůstajícím počtu erbů však docházelo často k tomu, že se motivy, vyobrazené na štítech různých rodů a osob, opakovaly. Vzniklo tak nové povolání, které mělo na sta-

rosti právě kontrolu obsahu erbu, dodržování předpisů a pravidel o užívání znaku, ale i popis znaku (blasonování) a jeho tvorbu. Vykonavatelem tohoto povolání byl herold, který měl vlastní druh oděvu (tabard). Jejich úřední jména se odvíjela od názvu zemí nebo použitých námětů či figur na erbech svého pána. Slovo herold, pochází z latinského heraldus slulo, tedy označení hlasatele neboli zvěstovatele, který přinášel poselství války nebo míru. Později se zabývali i společenskými akcemi šlechty, které organizovali a dohlíželi na jejich průběh, jako byly rytířské turnaje, korunovace, sněmy, pasování na rytíře, svatební obřady a také pohřby. Heroldům se dostávalo vysoké váženosti, při bitvě měli dokonce právo nedotknutelnosti. Heroldi měli své vlastní pomocníky (persevanty) a sdružovali se v seskupením nazvaném heroldie, kde si mezi sebou zvolili krále heroldů, kterého posléze oficiálně jmenoval panovník země. Stal se tak součástí královského dvora. Dohlížel na tvorbu, udělování nových znaků a dodržování pravidel heraldiky. Udělovat erby však směl pouze panovník nebo osoba jím přímo pověřená. Král heroldů dohlížel na pořádání společenských akcí spojených s královským dvorem, měl právo prodávat a nakupovat bez placení celních poplatků, a byl všemi respektován. Nauka nazvaná heraldika dostala tedy název po heroldech, jako projev úcty k jejich úřadu. Do dnešní doby stále fungují heroldie v zemích, kde se heraldika nejvíce zakořenila, jako jsou Velká Británie, Švédsko, Belgie či Irsko.

Obr. 01 Český herold v tabardu (plášť s erbovním znamením)

1.4 Pravidla heraldiky

Pravidla, která se během vývoje heraldiky ustálila, nesloužila jako překážka či omezení nově vznikajícím znaků, ale jako pomůcka k nejlepšímu způsobu jeho tvorby a ná-

sledného užívání. Znak byl vždy znamením, které prezentovalo svého nositele. Dbalo se tedy na jeho čitelnost, rozpoznatelnost, zapamatovatelnost a v neposlední řadě na jeho estetickou stránku. Jak již bylo zmíněno, erbovní znamením na štítech identifikovalo rytíře v boji, což bylo životně důležité. V administrativních záležitostech zase byla potřeba jednoduché a dobře čitelné pečeti obsahující figuru ze štítu. Proto zde předkládám sedm základních a nejdůležitějších pravidel heraldické tvorby.

1.4.1 Pravidlo tinktur

Pravidlo o užívání tinktur nám napomáhá k lepší čitelnosti a viditelnosti na větší vzdálenosti. Nejdůležitější heraldické pravidlo tak praví, že by stejný materiál nesměl přejít na sebe, tedy barva nesmí přijít na barvu, kov na kov a kožešina na kožešinu. Při tvorbě znaků se tak jednotlivé tinktury vrství na sebe, například v tomto pořadí: na barevný štít se dá z kůže vyříznutá orlice a připevní se kovovou sponou. Avšak při pohledu do minulosti se setkáváme s výjimkami. Dokladem je znak království Jeruzalémského, jenž na stříbrném štítě nese pět zlatých křížů.

1.4.2 Pravidlo pravé a levé strany štítu

Rozdělení štítu na pravou a levou část je z pohledu heraldiky problematické a pro neznalého člověka matoucí. Heraldika chápe pravou a levou stranu štítu z pohledu rytíře. Vychází se z úcty k rytíři, jako nositeli štítu, jemuž znak patřil. Z našeho pohledu je tedy heraldicky pravá strana na straně levé a heraldicky levá strana na straně pravé. Tedy zrcadlově obráceně.

Obr. 02 Zobrazení heraldicky pravé a levé strany z pohledu pozorovatele

1.4.3 Pravidlo umístění figur na štítě

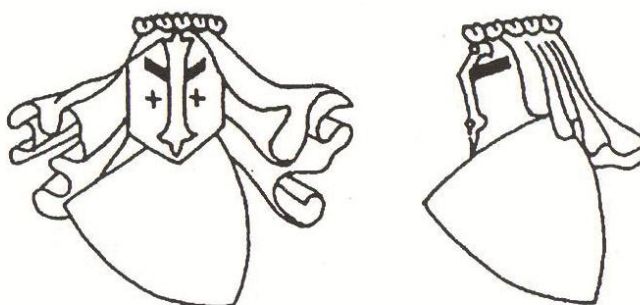
V heraldice rozlišujeme dvě základní skupiny figur. Figury heroldské a figury obecné. Někdy bývají doplněny o třetí dodatečnou skupinu a to kříže, které mají významné a početné zastoupení v šlechtické, ale hlavně v církevní heraldice. Figury heroldské vycházejí z geometrických tvarů a linek, jimiž dělí štít. Tyto tvary se kreslí až k hranám štítu. Obecnými figurami rozumíme postavy, zvířata, rostliny a předměty, které se nacházejí na štítu. Jejich kresba musí být rozvrhnutá tak, aby zaplňovala rovnoměrně celou plochu štítu, avšak nesmí se hran štítu nebo jeho lemu dotýkat. Kříže jsou přechodem mezi heroldskými a obecnými figurami, tudíž mohou být kresleny jak od okraje ke okraji, tak i uvnitř pole.

1.4.4 Pravidlo způsobu kresby znaku a figur

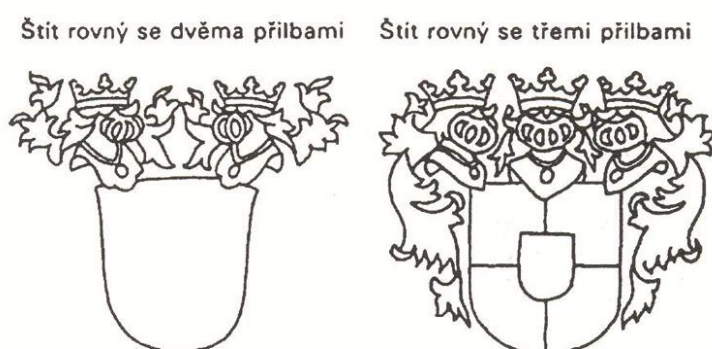
Obecné figury vždy kreslíme ve stylizované podobě, nikdy ne naturalistickou či studijní kresbou. Je to vhodné a žádané pro jejich lepší identifikovatelnost. Jak předchozí pravidlo praví, kresba by měla vyplňovat většinu plochy štítu. Proto se kreslí některé části figur nepřírozeně zvětšené, například květ rostlin či kovový hrot a peří šípů. Při kresbě složitějších figur znázorňujeme nejzákladnější části, kterými lze figuru snadno a přesně rozpoznat. Celkově by měl znak držet slohovou jednotu, tedy tvar štítu, přilbice i způsob kresby figur. Tyto parametry by měly být jednotné pro dobu vzniku znaku a úřadující umělecký sloh. Také je žádané, aby každý heraldik měl osobitý umělecký styl.

1.4.5 Pravidlo směru natočení přilbice a klenotu

Pokud je štít nakloněn, je přilba umístěna na vyvýšeném vrcholu a hledí ve směru naklonění štítu nebo na pozorovatele. Klenot směr pohledu přilbice vždy následuje. Když štít stojí rovně, kreslí se přilbice ležící na horní hraně štítu. Přilba a klenot hledí k pozorovateli nebo do stran. Na horní hranu rovného štítu lze umístit i více stejných přileb. Pokud je lichý počet přilbic, hledí buď na pozorovatele, nebo na pozorovatele hledí pouze prostřední a zbylé přilby na obou stranách, hledí ke středové ose. U sudého počtu hledí buď všechny přilbice na pozorovatele, nebo jsou k sobě otočené tak, že přilbice jedné strany štítu, hledí na přilbice strany druhé, směřují tedy všechny ke středu. V obou případech se přilbice kreslí rovně, tedy nejsou nakloněné jako štít.

Obr. 03 Natočení přilbice na štítě

Obr. 04 Natočení přilbic při jejich větším počtu

1.4.6 Pravidlo natočení figur na korouhvi či praporu

Figury nacházející se na štítech byly často překreslovány i na vojenské korouhve nebo reprezentativní prapory. Byly to kusy látky pevně připevněné k žerdi (dřevěná tyč). Pokud byla figurou postava lidská či zvířecí, hleděla vždy hlavou k žerdi, tedy ve směru jízdy či chůze rytířovy družiny.

1.4.7 Pravidlo popisu znaku

Popisem znaku (blason) rozumíme slovy vyjádřenou podobu erbu či znaku. Popis musí být stručný a úplný, využívá se speciální terminologie v daném jazyce. Pokud je popis znaku správně zformulovaný, dokáže zručný heraldik štít nakreslit i bez jeho dřívější vizuální znalosti. Při blasonu začínáme vždy štítem. Tvar štítu se nepopisuje, pokud se nejedná o výjimku nebo zvláštní podobu, závisí na kreslíři a době vzniku znaku. Uvádíme nejprve tinkтуру štítu, poté se popisují heraldické figury a jejich tinktury, jelikož jsou historicky starší. Posléze se popisují obecné figury, které jsou na štítu nakresleny. Pokud je štít polcen či dělen na jednotlivá pole, popisují se od heraldicky pravého vrchu po heraldicky levý

spodek a jednotlivá pole se číslovají. Pokud znak obsahuje srdeční štítek, začíná blason u něj, a poté se přechází k popisu hlavního štítu. Následují hodnostní odznaky, počet a natočení přílbic s klenotem, přikryvadlo, točenice, koruna, štítonoši a další honosné kusy.

1.5 Právo na znak

1.5.1 Udělení a užívání práva na znak

Jak již bylo zmíněno, znaky si v prvopočátcích heraldiky volily a přivlastňovaly rody samovolně, bez souhlasu panovníka. Toto období však nemohlo trvat věčně a díky obrovskému počtu znaků a mnoha opakujícím se erbovním znamením, došlo k reformaci. Ve 14. století se veškeré udělování nových znaků dostalo do rukou vladaře a jeho poradců v oblasti znaků, v čele s králem heroldů. Šlechtici, měšťané, města či cechy tedy museli přímo žádat panovníka. Z udělování znaku se stává právní akt, který je dokládám erbovní listinou, jež se zakládá do archivu. Rody, které měly již dříve stanovený znak, si jej mohly u krále oficiálně nechat udělit a zavést tak do platného užívání. Udělení znaku měšťanům či svobodným lidem však neznameno automatický zisk šlechtického titulu. Pokud o něj měli zájem, a většinou tomu tak bývalo, museli si o titul žádat u šlechtických vrstev, které o přijetí nových členů hlasovaly. Podobné to bylo i v situaci erbovního strýce. Pokud chtěl neurozený občan získat do užívání znak, mohl za nemalý finanční dar, užívat erb jistého rodu. Nejdříve však musel požádat krále o svolení. Tento trend užívání erbovního strýcovství je ojedinělý v českých a polských zemích, v západní Evropě se s ním nesetkáváme.

Udělením znaku panovníkem získal nositel právo užívat znak ve věcech s ním spojenými, jako byla administrativní a právní stránka nebo jako projev vlastnictví. Toto privilegium se však vztahovalo pouze na zemi, v níž byl znak udělen. Pokud se tedy šlechtic přestěhoval do cizí země, musel si o všechny nároky a práva spojené s jeho šlechtickým titulem, tudíž i užíváním znaku, žádat panovníka dané země. Titul mu byl většinou přiznán, jelikož se šlechta v Evropě respektovala, avšak s přijetím znaku byly mnohdy nemalé problémy. Znak nově příchozího šlechtice musel být prozkoumán a zkontrolován v kontextu s již užívanými a existujícími znaky země. *Často se stávalo, že několik rodin v různých zemích měly podobný nebo téměř stejný znak, čemuž bylo v případě rodů Bezvěrovských v Čechách, Bironů ve Francii a Szécsenů v Uhrách.*[3] Proto musel být erb při-

chozího šlechtice pozměněn nebo doplněn odlišovacím prvkem (jiný klenot, tinktury, přidaná figura, atd.).

K právům nositele znaků patří také dobrovolná volba, zda si znak rozmnoží nebo upraví polepšením. Rozmnožením znaku se rozumí doplnění stávajícího znaku dalším již existujícím znakem, jako v případě svatby, přijmutí matčina znaku, dobytím či získání nového území nebo dalšími cestami. Polepšení je udělováno panovníkem, který udělí nové znamení nebo jeho část, např. korunu lvu či orlici, změnou tinktury, klenotu. Nejvyšší polepšení, které může vladař udělit je, že dovolí osobě umístit si na svůj znak čestný štítek s královským erbem.

Jak již bylo zmíněno, šlechtické rody užívají znaku dědičným způsobem, kdy znak přechází z rodičů na potomky. Městské a státní znaky byly spjaty se svými pány, proto následovaly znaky pána, dokud se znak a jeho znamení neustálilo. Poté již byl stabilní a v nezměněné podobě byl přijímán novými majiteli města či země. Cechovní znaky mohli užívat pouze právoplatní a úředně přijatí členové cechu. Církevní heraldika byla vázaná na jedince nebo na řád a jeho znamení.

1.5.2 Zánik práva na znak

Znak a právo na jeho užívání může zaniknout z mnoha důvodů. Pokud rod vymře po meči, tedy není-li žádný mužský nástupce, rod o znak a právo na něj přijde. Stává se tak znovu majetkem panovníka, který jej může znovu udělit. Často se stávalo, že byl znak udělen tomu, kdo byl se znakem bývalého rodu nějakým způsobem spjatý, například rodině ze strany manželky poslední mužské hlavy rodu.

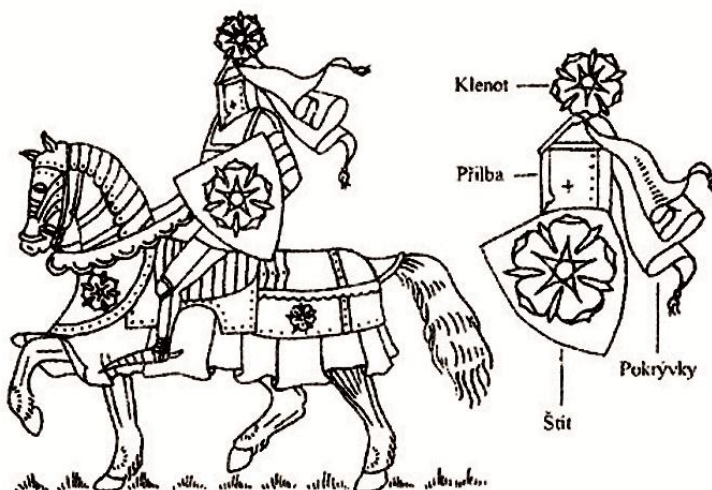
Šlechtic má právo se svého rodového znaku vzdát. Tento způsob zániku znaku se objevuje tehdy, pokud dostane šlechtic nebo rod od panovníka znak nový nebo země převzme znak nového pána. Původní znaky se tak mohou znovu udělit. Členové šlechtických rodů, kteří si vzali protějšky neurozeného původu, přišli o právo na znak. Z tohoto důvodu museli žádat u panovníka o svolení nadále znak užívat, jako v případě anglických zemí. Těživé finanční situace mohly dovést rod až k zchudnutí, kdy se musely začít živit řemesly nebo živnostmi. Přišly tak nejen o svoje postavení, ale i o právo na znak. Tento akt se nazývá promlčení. Pokud nositel erbu spáchal vážný zločin, jakým byl finanční podvod, krádež, velezrada nebo dokonce vražda, a byl ze svého skutku usvědčen, přišel o svůj znak nejen provinilec, ale i všichni jeho potomci, kteří se po daném činu narodili. V archivech

a úředních dokumentech bylo jeho jméno a znak vymazáno nebo znehodnoceno. Pokud byl za svůj čin poslán na smrt, byl jeho znak umístěn nad šibenicí či popravištěm.

Významné politické změny a revoluce, které se udály, měly patrný vliv i na šlechtu. První významnou revolucí, která se dotkla života této privilegované společnosti, byla Francouzská revoluce v roce 1739. Docházelo k zrušení dosavadních šlechtických titulů a tím i práva na znak. U nás se projevila významná změna po první světové válce, kdy bylo zrušeno užívání šlechtických titulů. Dotklo se to nejen rodových erbů, ale i znaků zemí a měst, které si odstranily prvky spojené se zaniklou rakouskou nadvládou, jako v případě Kutné Hory, která si ze znaku odstranila čestný štítek rakouské monarchie.

1.6 Znak a jeho součásti

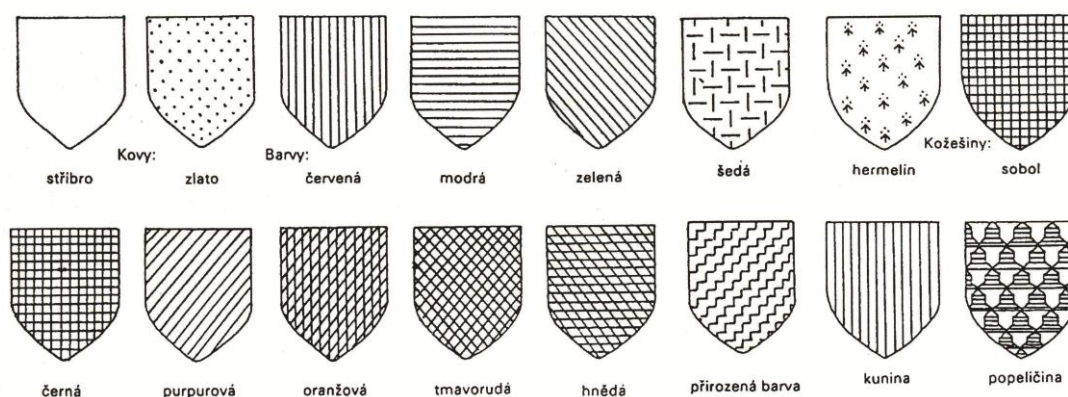
Znakem rozumíme trvalé znamení ve štítě, vytvořené podle ustálených heraldických pravidel, které určuje fyzickou či právnickou osobu na základě vžitého nebo uděleného práva.[4] Heraldika rozlišuje dva základní typy znaků a tím jsou znak úplný a znak neúplný. Znak úplný se skládá ze základních součástí jako je štít, přilba, přikryvadla, točenice nebo korunka a klenot. Seskupení těchto prvků symbolizuje profil rytíře připraveného k boji. V pozdějších dobách byl štít doplněn dalšími částmi, nazývanými honosné znaky, které měly spíše symbolizovat různá privilegia a výjimečnost majitele znaku. Mezi tyto doplňky řadíme řádové dekorace, hodnostní odznaky, koruny, čepice a klobouky. Objevují se také štítonoši, trofeje, hesla, bojové pokřiky, prapory, pláště a stany. Zato znak neúplný zobrazuje pouze štít, bez ostatních prvků a příkras.

Obr. 05 Zobrazení rytíře v plné zbroji na koni, zkratka podoby rytíře na znaku

1.6.1 Tinkтуры

Tinkтуры je souhrnný název pro barvy, kovy a kožešiny, z kterých je znak konstruován a jimiž je dekorován. Právě použití rozdílných tinktur tvoří znak tak výrazným, díky čemuž byl lehce rozpoznatelný v boji. Pro mnoho lidí se znak jeví, jako by byl vytvořen pouze barvami. Opak je však pravdou a heraldika má pro používání těchto tří základních tinktur přesně stanovená pravidla, která jsem již zmínil výše. Barvy se používaly zpočátku heraldiky základní, a to červená, zelená, černá a modrá, podle kterých lze poznat i stáří znaku. Pokud tedy rod používal na svém erbu tyto základní barvy, znamenalo to jeho starobylost a tím i vznešenost. Později přibyly další barvy jako purpurová, tmavorudá, oranžová, šedá, hnědá a přirozená. Přirozenou barvou rozumíme barvu lidské pleti nebo srsti zvířete či barvu rostliny, vyobrazených na znaku. Kovy se používaly jako podklad znaku. Jednalo se o dva nejdražší a nejvzácnější kovy té doby, a tím bylo zlato a stříbro. Heraldika mezi tinkturami nedělala rozdíl, brala je jako rovnocenné, i když v pozdějších dobách při polepšování znaků, se právě stříbro zaměňovalo za zlato. Poslední z tinktur jsou kožešiny. Využívaly se čtyři druhy kožešin, které měly symbolizovat bohatství a vznešenost rodu. Byl to hermelín, sobol, kunina a popeličina. Použití tinktur má také svá pravidla, kterými se řídí. Jedná se o skladbu barvy na kov, kdy se dbá na co největší barevný kontrast. Pravidla heraldiky stanoví až jedenáct správných kombinací barvy a kovu. Tento systém byl dokonce ve 20. století pomocí vědeckých měření potvrzen, jako nejkontrastnější kombinace barev. Ne vždy šlo však znak zobrazit z potřebných tinktur, proto se ustanovil systém šrafování a heraldických značení. Zavedení šrafury nastalo v 16. století, avšak šrafování podle jednotného vzoru se ustálilo až ve století sedmnáctém, díky spisu Tesserea gentilie (Rodové znaky) od jesuity Silvestra Petry Sancty.

Obr. 06 Systém šrafur pro jednotlivé tinkтуры

1.6.2 Štít

Primární a nejdůležitější složkou znaku je však štít, bez něhož nelze o heraldickém erbu či znaku mluvit. Musí být tedy nedílnou součástí jak úplného tak neúplného znaku. Základní elementy, které u znaku rozlišujeme, je tvar a pozice štítu, umístěného ve znaku. Na tvaru štítu se nejen podepisovaly vládnoucí umělecké slohy (štítů gotické, renesanční, barokní, empírové), či země, kde štít vznikl (štítů normanské, španělské, francouzské, italské), ale i období, kdy byl štít prakticky používán. Jeho tvar se měnil podle změn ve způsobu boje. Charakteristický tvar má štít používaný při turnajích (štít kolčí), který měl na heraldicky pravé straně výkrojek, nazývaný terč, sloužící pro založení dřevce. Používaly se i štítů oválné, routové a kartuše, které byly určeny pro dámské členy rodu nebo pro církevní hodnostáře, jelikož tento tvar symbolizoval, že jeho nositel se neúčastnil bojů. Pozicí štítu se rozumí, zda je štít zobrazen svisle nebo nakloněn, většinou na heraldicky pravou stranu. Toto naklonění je podle heraldiky vhodnější, jelikož vychází z polohy zavěšení štítu na hrudi rytíře. Obě pozice jsou však používané. Při blasonování (popisu znaku) se tvar štítu nepopisuje, pokud není jeho tvar specifický a důležitý pro daný erb či znak.

Obr. 07 Tvary štítů

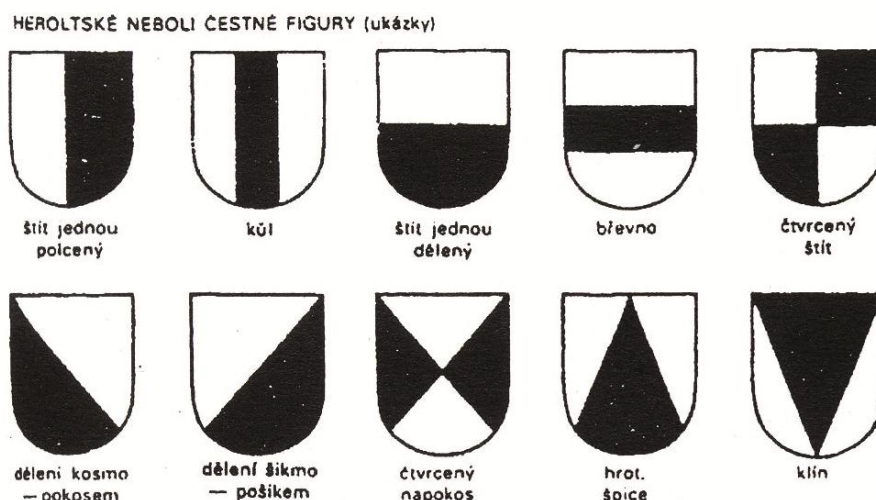
1.6.3 Figury

Figury jsou souhrnný název pro vyobrazení nacházející se na štítu znaku či erbu. Heraldika rozděluje dvě základní skupiny figur. Jedná se o figury heraldické a figury obecné. Naprostá většina štítů nese erbovní znamení nebo figury, ale existují i znaky, které tyto vyobrazení neobsahují a nazývají se štítů prosté.

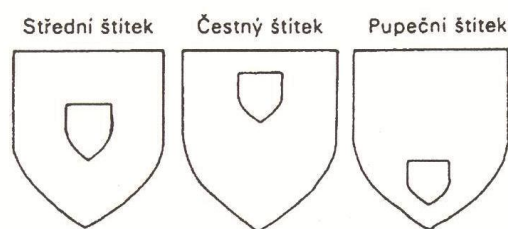

1.6.3.1 Heroldské figury

První skupina, která využívá dělení štítu na pole různých geometrických tvarů pomocí čar, se nazývá heroldské neboli čestné figury. Tyto figury byly používány jako první při tvorbě znamení na štítech, pro jejich snadnou identifikovatelnost na větší vzdálenost a při boji. Proto mají při blasonu přednost před obecnými figurami. Při konstrukci heroldských znamení používáme čáry, které mohou mít i různý tvar a pomocí jejich změny lze tvořit různé kombinace. Nejpoužívanější čáry jsou rovné, vlnovité, pilovité, cimbuří (tvar inspirovaný ozubeným zakončením vrcholu hradby či věže) a oblouk. Platí však pravidlo, že čáry musejí jít od jednoho okraje štítu k okraji protilehlému. Pomocí tohoto dělení vzniklo na štítu mnoho tvarů, které mají v heraldice specifické názvosloví, jenž je užíváno při jeho popisu: polcení, dělení, dělení pokosem, dělení pošikem, čtvrcení, čtvrcení pokosem, špice, klín, volná čtvrt', hlava štítu, pata štítu, lem, střední štítek, čestný štítek a pupěční štítek. Heroldské figury, které jsou konstruovány zdvojením či násobením čar, patří mezi nejjednodušší figury, proto dostaly názvy vycházející z jejich tvaru, připomínající běžné věci. Setkáváme se tak s termíny, jako jsou kůl, břevno, břevno pokosem, břevno pošikem, krokev, šachovnice, štenýř, šindele, cihly, třikrát polcený štít, pětkrát dělený štít, apod. Při popisu je však nutné přesně uvést počet dělení nebo polcení. Šířkové proporce heroldských figur jsou relativní, protože se bere v potaz následné umístění figur obecných do vytvořených polí. Proto nelze pevně stanovit velikosti jednotlivých figur a heraldik. Umělec musí vycházet při kresbě znaku z vlastního proporčního a estetického citění.

Obr. 08 Základní heroldské figury

Obr. 09 Druhy štítků a jejich umístění

1.6.3.2 Obecné figury

Figury obecné jsou díky svým ztvárněním a použitými motivy na štítech pro pozorovatele velmi populární, vzbuzují tak zájem o původ a vznik figury. Jedná se o zobrazení určitého prvku (bytosti, zvířete, rostliny, předmětu, atd.), který je značně stylizovaný. Tato stylizace je žádoucí pro usnadnění kresby figur a především pro jejich čitelnost. Pro obecné figury platí v heraldice dvě základní pravidla. První pravidlo nařizuje, že se figura nesmí dotýkat okraje štítu. Druhé pravidlo stanoví, že se obecná figura musí rozprostírat po celé ploše štítu nebo heraldické figury, pokud se v ní nacházejí. Proto jsou u některých motivů obecných figur proporce jednotlivých prvků rozdílné než u skutečné předlohy. Figury, jako jsou lidé a zvířata, se kreslí stojící přímo k pozorovateli, nebo natočené na heraldicky pravou stranu, tedy ve směru jízdy rytíře. V českých zemích a všeobecně ve střední Evropě, se nejoblíbenější a nejčestnější obecnou figurou stali lev a orlice. Na počátku heraldiky byli nejzobrazovanějšími zvířaty na erbech a znacích. Později však bylo jejich užívání určeno především pro nejvýznamnější rody, tedy rodiny královské a císařské. Vychází se tak z vnímání hierarchie v říši zvířat, kdy lev je považován za krále zvířat a orel králem ptáků. *Někdy se stává, že se lvu či orlici dostane polepšení, které je přivádí ze skupiny přirozených zvířat mezi nadpřirozená.*[5] Nejen u lva či orlice, ale i u ostatních zvířat, se zdůrazňují části těla, které mohou být použity v boji jako zbraň, jako jsou drápy, kly, zuby, kopyta, tesáky, zobák, rohy, parohy. Nazýváme je zbroj a kreslí se jinou tinkturou. Polohy figur jsou také důležité. Pokud například lev stojí na zadních a má zdviženou pravou nohou, popisujeme, že je lev ve skoku. Může být také lev sedící, ležící nebo kráčeující, kdy má na zemi tři nohy a přední pravá noha je ve vzduchu. Rozlišuje se také natočení hlavy obecných figur. Klasický způsob natočení hlavy je na heraldicky pravou stranu, tedy natočení hlavy společně s tělem figury. Pokud má figura hlavu otočenou na druhou stranu, popisuje se, jako zpět hledící. U lva je jedna charakteristická poloha, kdy lev kráčí nebo leží a hla-

vou hledí na pozorovatele, pak se tato figura nazývá leopard. Obecné figury dělíme do třech základních skupin, které se větví na podskupiny. Zde je seznam kompletního členění obecných figur v heraldice.

I. Figury přirozené

A) Životné

- 1. Člověk nebo jeho části*
- 2. Zvířata nebo jejich části*
- 3. Rostliny nebo jejich části*

B) Neživotné

- 1. Pozemské*
- 2. Nadpozemské*

II. Figury nadpřirozené

A) Bytosti nadpřirozené

- 1. Bůh, světci, popřípadě jejich atributy*
- 2. Biblické bytosti*
- 3. Antická a pohanská božstva*

B) Monstra, obludy a nestvůry

- 1. Z těl lidských a zvířecích*
- 2. Z těl zvířat*

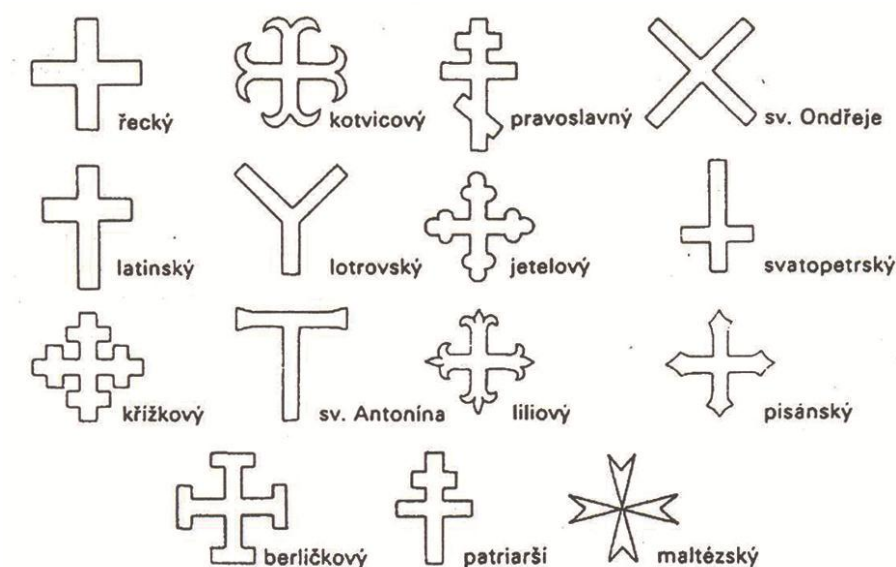
C) Bájná zvířata

III. Umělé figury

- 1. Zbraně a zbroj*
- 2. Oděvy a jejich součásti*
- 3. Pracovní nástroje*
- 4. Výrobky domácí, hospodářské nebo řemeslné*
- 5. Hudební nástroje*
- 6. Mlynářské, rybářské a lodní nářadí*
- 7. Stavby a jejich součásti*
- 8. Odznaky světské a církevní důstojnosti*
- 9. Různé předměty, písmena a znamení neurčitého tvaru a původu*

1.6.3 Kříže

Oblíbeným motivem v heraldice je užití kříže, jenž představuje přechod mezi heraldskými a obecnými figurami. Obliba hlavního symbolu křesťanství, které se rozšířilo po celé Evropě, prudce rostla. Jeho masové užívání nastartovala první křížácká výprava. Bojovníci za osvobození Svaté země, byli tímto symbolem označeni a podle něj se jim dostalo názvu křížáci. Kříže si později braly, jako znak jednoty, sounáležitosti a ochrany křesťanství, rytířské řády. Členové si pod své rodové erby umístili kříž, který poukazyval na jejich členství v řádu. Později přestalo stačit užívání základních tvarů křížů, a začaly se s různými úpravami kreslit kříže nové. Vzniklo až pět set mutací kříže. Nejznámější a nejpoužívanější jsou kříže latinské, řecké, berličkové, patriarší, jetelové, apod. Kříž tak zaujímá v heraldice čestné místo a tvoří samostatnou skupinu figur.

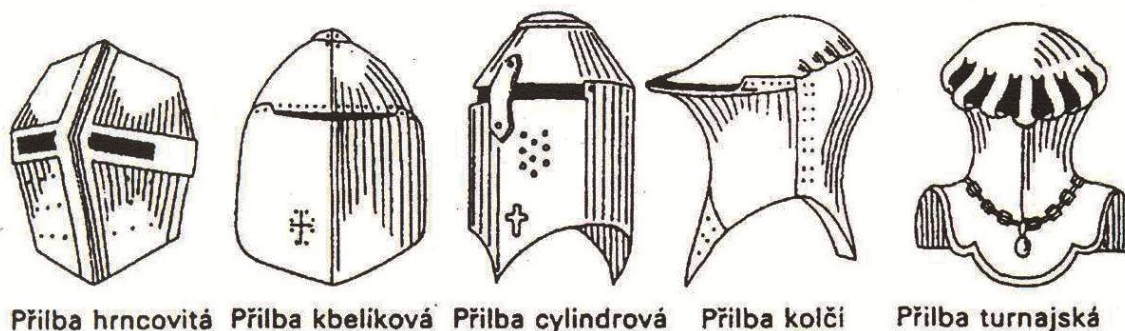

Obr. 10 Tvary základních křížů

1.6.4 Přilba

Jedna z neodmyslitelných částí úplného znaku je přilbice. Přilba podobně jako štít prodělala vývoj ovlivněný měnícím se způsobem boje a dosažením většího komfortu jejího nositele. První přilby byly tzv. uzavřené. Přilbice jako byla hrncová, kbelíková, kolčí či cylindrová se nasazovaly na hlavu vcelku a neměly pohyblivé hledí. Výhled rytíře byl tedy omezený na velmi malé průhledy. Na tento fakt reagoval vývoj nových typů přileb, nazvaných přilby otevřené. Novými druhy jsou přilby turnajské a burgunské, které umožňovaly svému nositeli odsunout hledí a tak získat větší přehled o situaci. Při konstrukci erbu však

musí heraldik dbát na historickou a slohovou jednotu štítu a přilby. Nelze kombinovat gotický štít s renesanční přilbicí, apod. Přilby také musí na štítu ležet, nesmí se nad ním vznášet.

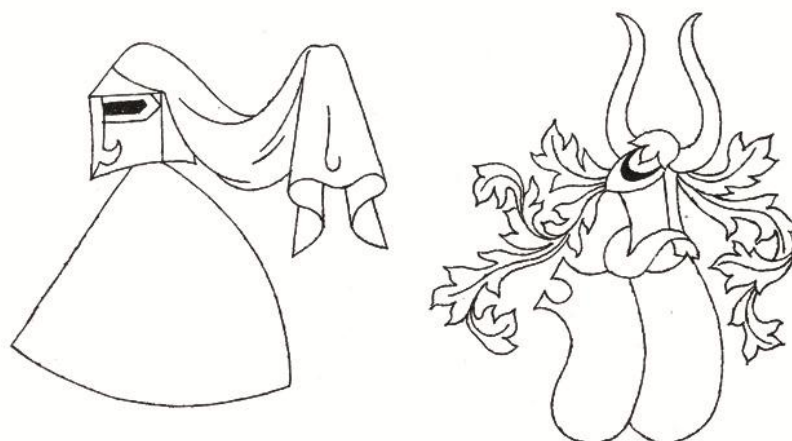
Obr. 11 Tvary přilbic

U erbů a znaků se setkáváme s jednou nebo i více přilbicemi, ty však musejí být stejného slohového a konstrukčního stylu. Podle počtu přileb se zavedl systém, který měl rozdělit erby podle urozenosti. Hrabata mohla požívat přilby čtyři. Tři přilbice byly pro svobodné pány. Rytíři se identifikovali podle přileb dvou. Pro prosté šlechtice byla určena pouze jedna přilbice. Tvar přilby a její tinktury se používají v kontextu s postavením nositele erbu. Přilbice turnajské jsou určeny pro šlechtu a urozené rody, pro měšťany a osobní znaky neurozených se využívá přileb kolčích. Vnitřní část je vždy kreslena červenou barvou. Vnější, tedy oplechovaná část, má barvu kovu. Královské a knížecí erby nesou přilbice zlaté. Vyšší šlechta používá stříbrné přilbice se zlatou mřížkou. Pro nižší šlechtu jsou určeny přilby celostříbrné. Rovněž tak měšťané a znaky nešlechtických osob měli přilby stříbrné. Avšak tyto systémy dělení jednotlivých složek šlechty se neuchytily a rody tak zůstávaly u svých tradičních znaků.

1.6.5 Přikryvadla

Tato původně textilní přikryvka byla přichycena na horní straně přilbice a splývala po jejím povrchu k zadní části brnění. Sloužila k ochraně rytíře při cestě do Svaté země, kde panovaly vysoké teploty a kovová zbroj se nebezpečně přehřívala. Sloužila také jako účinná pomůcka proti všudypřítomnému písku a prachu. Její význam byl tak důležitý, že dostala i své ztvárnění na znaku. Zde se maluje jako přikryvka umístěná na vrcholu přilby,

vlající ve větru. Právě rozevlátý pohyb inspiroval kreslíře k nejrůznějším tvarům této části znaku. Později se příkrývka kreslí spíše ve tvaru listů, stuh, rozvilin a dalších výtvarně zajímavých prvků, které byly ovlivněny nastupujícími uměleckými slohy. Vnitřní část přikryvadla je tvořena kovem a vnější část je v hlavní barvě nebo barvách znaku. I při kresbě příkrývky tak platí pravidlo, že stejné tinktury by neměly přijít na sebe.

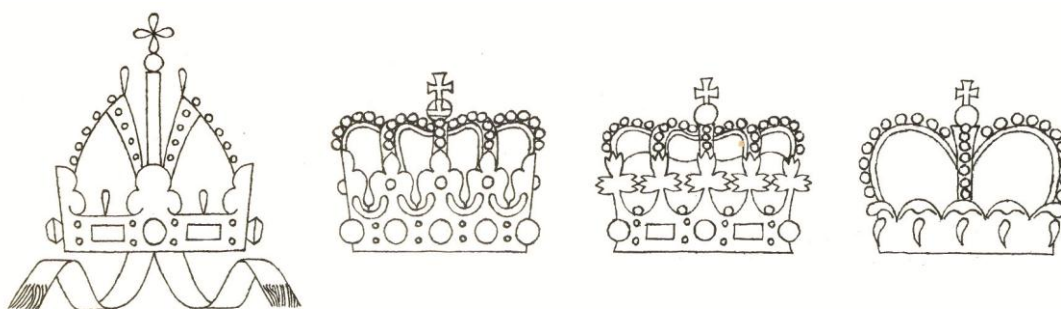
Obr. 12 Původní příkrývka, pozdější rozviliny (fafrnochy)

1.6.6 Točenice a koruny

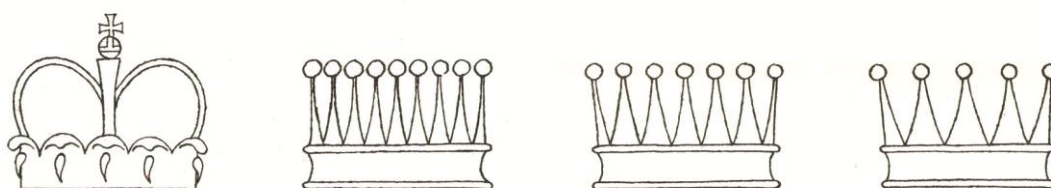
Prvky jako točenice a koruny slouží k zakrytí nevzhledného přichycení klenotu k vrcholu přilbice, k němuž se používalo šroubů nebo šňůrek. Točenice, jak název napovídá, je věnce tvořený spletením konců přikryvadla. Harmonicky se tak střídají tinktury použité při kresbě příkrývky, tedy barva a kov. Helmovní, pohanské a trnové korunky nebo knížecí čepice umístěné na vrchu přilbice, měly rovněž spíše dekorativní než významovou funkci. V cizích zemích však existovaly tzv. panovnické a hodnostní koruny a čepice, které určovaly vznešenost a postavení rodu ve společnosti. Koruny svojí konstrukcí zřetelně prezentovaly šlechticovu hodnost.

V pozdějších dobách, kdy došlo k odstranění přileb s klenoty, se na jejich místo postavila samostatná panovnická nebo hodnostní koruna. Panovnické koruny můžeme rozdělit na císařské, papežské, královské nebo knížecí, poukazují tak na nejvyšší hodnost nositele erbu. Další hodnostní koruny znázorňují nižší šlechtu, jako jsou vévodové, hrabata, baroni a rytíři. Lze sem i řadit klobouky, které užívali církevní hodnostáři. Kladou se na nad horní okraj štítu, podobně jako přilbice.

Obr. 13 Císařská koruna, královská koruna, vévodská koruna, původní vévodská koruna

Obr. 14 Knížecí koruna, hraběcí koruna, baronská koruna, rytířská koruna

1.6.7 Klenot

Jedná se o ozdobu umístěnou na vrcholu přilbice. Praktickým využitím klenotu byla identifikace rytíře při boji, kdy štít nebyl díky pohybu či znečištění zcela rozpoznatelný. Při turnajích sloužil jako výrazná dekorativní část prezentace bohatství a urozenosti účastníka. Od 14. století však klenoty svojí nepraktičností a konstrukcí nevyhovovaly potřebám rytířů, proto se upustilo od jejich užívání v boji. Přesto však v heraldice přetrvávají pro svou dekorativnost a uměleckou hodnotu.

První klenoty vycházely z erbovního znamení. Figury byly překresleny na malé dřevěné destičky, které se připevnily na vrchol přilby. Další materiály na výrobu klenotu byly peří, kůže, klihovaný papír, ale i vzácné kovy jako je zlato či stříbro. Kresba klenotu v heraldice je vždy plastická a sleduje natočení přilby do stran nebo k pozorovateli. Tématy jsou především erbovní vyobrazení, orlí křídla, býčí rohy, buvolí rohy, jelení parohy, kohoutí a paví pera, praporce, cípaté čepice, korouhvičky nebo lidské a zvířecí trupy. Pro orlí křídla, která jsou častým a oblíbeným klenotem českých rodů už od počátků heraldiky, platí dvě pozice. Původní názvy byly křídla otevřená a křídla složená, avšak tento termín byl dnešními heraldiky označen za nesprávný, jelikož se jedná o stejný klenot, který je pouze natočen s přilbicí. Křídla levá a pravá (otevřená) byla umístěna na přilbici hledící na pozorovatele a na každé straně bylo jedno křídlo s brky směřujícími ven. Druhý typ pozice, kdy

přilba hledí na stranu, se používá termín křídla přední a křídla zadní (složená). Tyto křídla jsou kreslena téměř přes sebe, pouze zadní křídlo je mírně předsunuto. Také poloha a velikost zobrazené části lidského nebo zvířecího trupu má vlastní názvosloví. Pokud se figura zobrazuje celá, blasonuje se jako sedící či stojící. Častěji se však setkáváme s klenoty, kdy je zobrazena pouze horní část postavy. Vyrůstající figura je viditelná z jedné poloviny. Pokud je vidět ze dvou třetin, jedná se o figuru vyskakující, a když postava vyraží, je vidět pouze z jedné třetiny. Podobně jako přilby tak i klenoty ve svých erbech nepoužívají duchovní a členky šlechtických rodů, jakožto důkaz neúčasti v boji.

1.6.8 Štítonoši

Figury, buďto lidé či zvířata, stojící na stranách štítu a držící jej na způsob stráže, se nazývají štítonoši. Jedná se o jednu z nejstarších vedlejších výzdob erbu. V počátcích byla štítonošem nakreslená postava šlechtice, sedícího na koni nebo stojícího se štítem a mečem či praporem v ruce druhé, kterému znak patřil. Později se začalo využívat zvířat a to i nadpřirozených. V Čechách si získali největší oblibu lev a orlice, které můžeme spatřit na královských a významných šlechtických erbech. Umístit si do znaku štítonoše bylo později dovoleno pouze se souhlasem panovníka. Zda však rody chtěly či nechtěly používat štítonoše na svém erbu bylo na jejich svobodné vůli.

Postava štítonoše musí mít stejný charakter kresby, jako má erbovní znamení (obecná figura). Platí také pravidlo, že by štítonoš neměl stát ve vzduchu. Kreslí se tedy pod něj půda nebo římsa. Může být také postaven na pásku s heslem (devisa), jenž tvoří slovo či krátká věta. Tyto pásy jsou rozděleny na rodová hesla, která jsou umístěna pod znakem a stojí na nich štítonoši. Druhá verze je páska s válečným heslem a její místo je nad štítem.

1.6.9 Prapory a korouhve

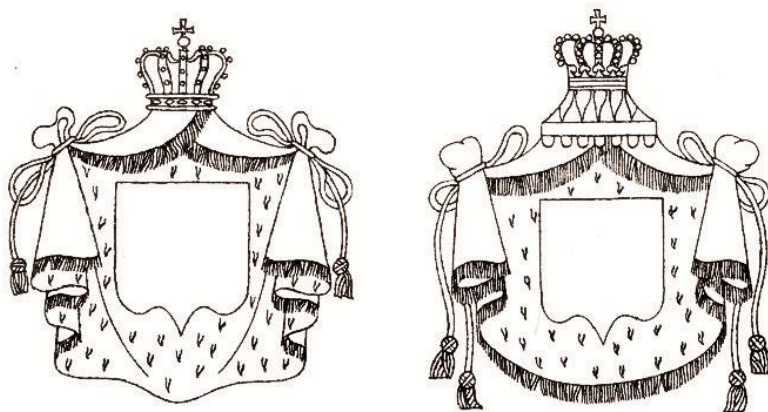
Tyto kusy látek byly pevně připevněny k žerdi a staly se významnou součástí prezentace šlechticů. Korouhve byly prioritou korouhevních pánů, což byli rytíři na koních, kteří vedli svůj oddíl do boje. Složitý systém užívání korouhví byl v armádě striktně dodržován. Svou konstrukcí byla delší a nižší než prapor a u horního okraje měla dlouhý cípatý pruh. Korouhev tedy sloužila vojenským účelům, zato prapory byly určeny pro věci všední. Při tvorbě praporů a korouhví se vycházelo z tinktur erbu. Platí pravidlo, že tinktura obecné

figury se umísťuje nahoru a tinktura štítu dolu. Na praporech se mohly také nacházet erbovní vyobrazení, jako jsou obecné figury. Pokud se tedy na něm nacházela figura, hleděla vždy k žerdi. Postupem času se z těchto prvků prezentace vyvinula vlajka, která již není pevně připojena k žerdi. Je přichycena k lanku, díky kterému lze vlajku na stožár vytáhnout či spustit. Na heraldických znacích můžeme najít nakreslené korouhve nebo prapory jako klenoty nebo jak dřímají v rukou štítonošů.

Později užívání praporů získalo speciální poslání, které se dochovalo až do dnešní doby. Příkladem je bílý prapor, symbolizující vyjednávání nebo úmysl vzdát se, jenž vychází z bílého praporu linie bourbonské. Také organizace Červený kříž, má svůj základ v bílém praporu s volným červeným křížem, určený pro ošetřovny. Způsob pověšení vlajky má své osobité významy. Pokud je vlajka svázaná ve své půli symbolizuje volání o pomoc. Smutek můžeme na vlajce identifikovat tím, že je spuštěná na půl žerdi.

1.6.10 Znakové pláště a stany

Doplňkové dekorace erbu, jako jsou pláště a stany, se staly jeho součástí až v 16. století. Oba prvky jsou většinou kresleny s červenou vnější stranou a vnitřní částí pošítou hermelínem. Rozdíl mezi pláštěm a stanem je v uchycení horní části tkaniny. Plášť přímo vychází z hodnostní koruny, po stranách je svázán zlatými pentlemi a je zakončen zlatým třepením. Byl určen pro významné šlechtice. Zato stan byl výsadou panovníků. Předlohou mu byl stan, který se nacházel nad královským trůnem. Měl podobné zlaté pentle a třepení, vycházel však z korunového vrchu a až nad nímž se nacházela královská koruna. Pro papeže v církevní heraldice byl jako symbol nejvyššího představitele umístěn nad znakem pavilón (slunečník).

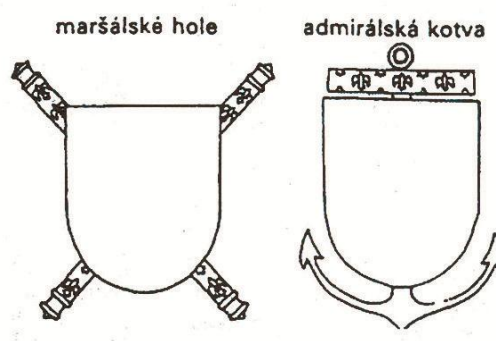
Obr. 15 Knížecí plášť, královský stan

1.6.11 Řádové dekorace

Jako projev sounáležitosti a členství v řádu si nositelé erbu pod svůj osobní znak umístili řádovou dekoraci. Řády se dělily na duchovně-rytířské, světsky-rytířské a řády záslužné. Řádová dekorace se skládá z řádové stuhy či řetězu a samotné řádového odznaku. Nejčastější a nejrozšířenější řádové dekorace jsou kříže, symbol rytířských řádů.

1.6.12 Hodnostní odznaky

Užívání odznaku se vztahovalo pouze na osobu vykonávající daný vojenský či společenský úřad. Nebyl tedy součástí děděného erbu dalším generacím. Setkáváme se s prvky symbolizujícími jednotlivé úřady: maršálské hole, admirálské kotvy, zkřížené meče nebo královské korouhve. Tyto odznaky se nacházely za štítem vykonavatelova rodového znaku.

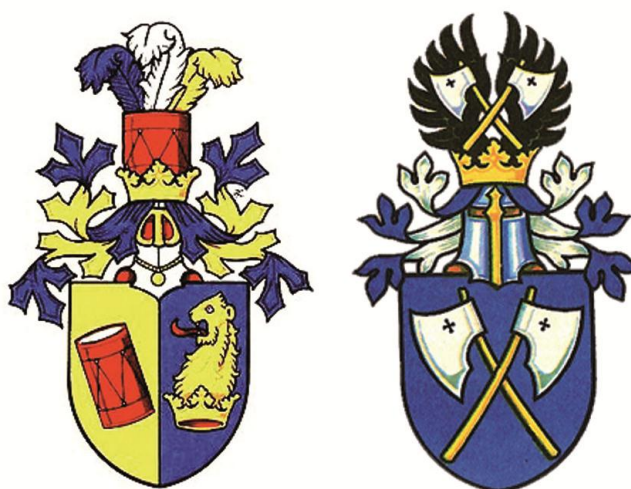
Obr. 16 Maršálské hole, admirálská kotva

1.7 Dělení heraldiky

1.7.1 Šlechtická heraldika

Heraldika a šlechtické rody jsou spolu nerozdělitelně spjaty a po celou dobu vývoje jdou ruku v ruce. Vrcholem vzniku české šlechtické společnosti je 10. a 12. století, kdy dochází k členění obyvatel na urozené a neurozené. Členové panovnického dvora a nejušlechtilejší bojovníci královské družiny získávají od panovníka jako projev přízně za válečné zásluhy či společenské služby půdu a budovy. Obyčejní lidé ztrácejí svoji svobodu a jsou nuceni pracovat na panských polích. Postupně se propast mezi těmito vrstvami prohlubuje, koncem 12. století vzniká ucelená společnost šlechticů, která se od obyčejných lidí distancuje. Zakládá si na svém urozeném původu, rodové historii a stále se rozrůstajícím majetku.

Po návratu rytířů z druhé křižácké výpravy zpět do Evropy, se i česká šlechta nechá inspirovat nastupujícím trendem užívání heraldických znaků a klenotů. Aby neztratila krok se západními státy a rody, klade si na své štíty různá erbovní znamení. Projevuje tak svoji rytířskou a rodovou urozenost. Oblíbené byly pověstmi opředené znamení o statečnosti a chrabrosti nositele znaku. Na štítech se nachází obecné figury divoké zvěře, předměty spjaté se službou panovníkovi, ukázky majetku v podobě staveb a movitých předmětů nebo části brnění, reprezentující udatnost při válečných taženích či rytířských turnajích. V heraldice nacházíme však skupinu znaků, které mají svůj čestný název „mluvící znaky“. Těmito znaky rozumíme štít s erbovním znamením, které se přímo vztahuje ke jménu jeho nositele a rodu, např. Sekerové ze Sedčic mají ve znaku zkřížené sekery nebo půlkulatý buben ve znaku rodu Bubnů z Litic. Hlavním smyslem znaku však stále zůstává identifikovatelnost a pocit jedinečnosti. Znaky však nejsou jediným prvkem, který se ujal. Začínají se užívat jména rodů s přídomkem, který vychází z místa jejich rodového sídla nebo vlastního územního celku. Později se tento trend ještě více rozvinul, když si šlechtici své české přídomky zaměnily za německé. Chtěli tak více projevit svoji urozenost a rodovou historii vůči evropskému měřítku. Rozdílné přibývání majetku šlechty začátkem 13. století vytvořilo patrný rozdíl uvnitř této privilegované společnosti. Bohatší šlechticové se chtějí odlišit od těch méně movitých. Tak vzniká vyšší šlechta prezentovaná pány a nižší šlechta nazývaná rytíři, zemany nebo také vladyky. Rozhodujícím kritériem pro členství ve vyšší či nižší části společnosti se stává rodový majetek. S výší bohatství je přímo spjata i síla hlasu při různých hlasováních.

Obr. 17 „Mluvící znaky“ rodů Bubnové z Litic, Sekerkové ze Sedčic

Zpočátku se udělování nových znaků nikterak nekontrolovalo a bylo výhradně na vůli daného šlechtice, jaké erbovní znamení přijme na svůj štít. Jednotliví členové rodu se však chtěli také částečně odlišit, proto si měnili tinktury na erbech se stejným znamením. Jiným příkladem bylo, že štít zůstal stejný a změnil se klenot nad přilbicí. Později docházelo dokonce k tomu, že různé rody měly podobný ne-li stejný prvek prezentace. Proto se udělování znaků dostalo do rukou panovníka, který měl po svém boku krále heroldů, jenž dbal právě na dodržování heraldických zvyklostí a užívaných erbovních znamení. Heraldická znamení se nenacházela pouze na štítech, ale stala se hlavním prvkem kompletní prezentace osobnosti šlechtice. Byly jím pokryty nejen veškeré části rytířova brnění či koňské pokrývky (čabraky), ale i vstupy a čestné místnosti jeho sídel jako projev vlastnictví nad živým či neživým majetkem. Šlechticové vřele přijali i možnost náhrady svého podpisu pečeti opatřené erbovním znamením. K udělováním erbů patřilo i vydání erbovních diplomů a listů jako administrativní důkaz o této skutečnosti. Za dob Karla IV. se tato povinnost rozšířila po celé zemi a udělení znaku či jeho polepšení bylo povinně zapsáno do zemských desek. Znaky se po jejich uprázdňování (vymření rodu, zchudnutím rodu, vzdání se erbu nebo soudní ztrátou titulu) stávají majetkem panovníka, který ho může posléze věnovat jinému rodu.

Patnácté století je pro šlechtice a urozené pány ve znamení odolávání tlaku bohatých měšťanů. Měšťané se chtějí vyrovnat urozeným rodům a získat svůj osobní znak, kterým by ještě více vyzdvihli své bohatství. Nejrozšířenějším způsobem bylo „erbovní strýcovství“, kdy měšťan za nemalý finanční obnos mohl používat erb „uplaceného“ šlechtice. Jednalo se však o znak, který nebyl schválen králem. Král také uděloval měšťanům znaky a přídomky k jejich jménům, ale ke šlechtě se nemohli počítat, dokud to tato uzavřená společnost nepovolila.

Erby postupně ztrácejí svůj prvotní požadavek na jednoduchost a čitelnost. Právě rostoucí počet erbovních měšťanů a jejich znaků v 16. století, způsobí odklon k větší dekorativnosti a pompéznosti. Jsou kresleny nové znaky roztodivných tvarů, které přímo porušují základní heraldická pravidla. Století šestnácté se nese také v duchu přijímání nových znaků od cizích rodů, kdy hlavně díky sňatkům vznikají „alianční znaky“.

Jedná se buď o dva znaky, které jsou nakloněny k sobě, heraldicky pravý štít je rodu manžela a levý štít je rodu manželčina. Pokud se na nich nacházejí obecné figury, hledí na sebe a hodnostní koruna, která vychází z mužovy hodnosti, a manželka vždy následuje

manželův stav, je umístěna nad přivrácenými vrcholy štítů. Druhá podoba aliančního znaku je spojení obou znaků do jednoho, využívá se různých dělení štítu na pole, např. na poloviny (heraldicky pravá polovina štítu je určena pro znak manžela a levá pro znak manželky), dělení čtvrcením (štít je rozdělen na čtyři pole a první a čtvrté pole je pro mužovo erbovní znamení a druhé a třetí pro erbovní znamení ženy, čísluje se vždy od heraldicky pravého horního pole po heraldicky levé spodní pole). Při konstrukci těchto specifických znaků se využívá i malého štítku (střední, čestný, pupeční štítek), který nese složitější vyobrazení, a je umístěn na štítě s jednodušším erbovním znamením. Tento štítek nese většinou prvky manželova znaku, jelikož je určen pro vznešenějšího partnera a při blasonu se popisuje jako první. Alianční znaky však nebyly bezvýhradně určeny jen pro manželské spojení rodových erbů nebo vdovských znaků, ale také pro spojení erbu panovníka se státním znakem země, které vládl. Nacházejí se i v církevní, cechovní a zemské heraldice.

České země byly pod náporom nově příchozích rodů z cizích zemí a jejich propojování s rody původními. Situace se stala velmi napjatou a po neúspěšné snaze české šlechty pomocí nových zemských zákonů zbrzdit příliv cizinců, vypuklo stavovské povstání. Po bitvě na Bílé hoře dochází k hromadnému odchodu významných českých šlechtických rodů. Majetek, který zde zanechaly, si po obnoveném zřízení zemském 1627 přivlastnili různí armádní činitelé a členové evropských rodů, kteří byli na straně vítězného císaře Svaté říše římské. Ten jim s ochotou tyto statky věnoval, jako projev díku za jejich věrnost. Do Čech se tak s příchodem cizích šlechticů dostává třístupňová struktura titulů vyšší šlechty, převzatá ze Svaté říše římské. Na místo pánů tak nastupují tituly baron, hrabě nebo kníže. Znaky se stávají velice komplikovanými a složitě dělenými s přemírou doplňkových honosných kusů. Rody se tak snaží pomocí jejich prostřednictvím prezentovat svůj složitý vývoj.

Za dob vlády Marie Terezie, přesněji v roce 1751, se přestává udělovat český rytířský stav a používají se pouze tituly určené pro říšskou šlechtu. Šlechticové získali právo udělovat nejnižší stupně urozenosti. Právě pod záplavou nových znaků se heraldika stává nečitelnou a komplikovanou a její dřívější pevný řád a čest vyvolených rodů hrdě nosit svůj erb se vytrácí. Česká šlechta pomalu a jistě ztrácí svůj význam a musí se smířit se životem ve stínu cizích rodů. Neodvratitelný úpadek české šlechty je dovršen koncem první světové války, kdy bylo zákonem Československé republiky zrušeno šlechtictví a tím i právo na užívání znaků.

1.7.2 Občanská heraldika

Jedná se o znaky a prvky s nimi spojené, které jsou užívány neurozenými lidmi. V době středověku si bohatí lidé označovali svůj majetek a pečeti známkami vytvořenými z písmen nebo čar. Postupem doby, jak měšťanská vrstva bohatla, začala si po vzoru šlechticů vytvářet znaky, které vycházely z jejich domovního znamení.

Po převzetí práva udílet znaky panovníkem si museli o nové znaky žádat přímo u krále nebo se stát tzv. „erbovním strýcem“, kdy za nemalou úplatu mohli užívat znak šlechtický. V cizích zemích se na bohaté měšťany nahlíželo různě. V Anglii se vyrovnali společenským postavením nižší šlechtě a měli stejná práva i sílu hlasu při sněmech. Ve Francii byla dokonce nařízena povinnost bohatým lidem, aby si za vysoký poplatek koupili u krále osobní znak. Italská šlechta připouštěla bohaté neurozené muže účastnit se rytířských turnajů a tím užívat i přilbice s klenotem nad svým znakem. Dnes může mít svůj osobní znak každý občan České republiky.

Pro tvorbu občanské heraldiky však platí pravidla, která mají zamezit prolínání šlechtických a nešlechtických znaků. Znak by neměl být složitý, měl by obsahovat jednoduchý štít bez dělení na pole. Jelikož se jedná o neurozenou heraldiku a nebyla pod drobnohledem heroldů, smí se nacházet barva na barvě a obecné figury mohou být nakresleny rostoucí z okraje štítu. Pokud znak obsahuje přilbici, jedná se vždy o přilbu kolčí, turnajská je pro neurozené zakázána. Místo korunky obsahuje točenici a klenot, ten je povolen pouze v určitých zemích. Nesmí také obsahovat honosné kusy, které poukazovaly na šlechticovo postavení v hierarchii šlechty.

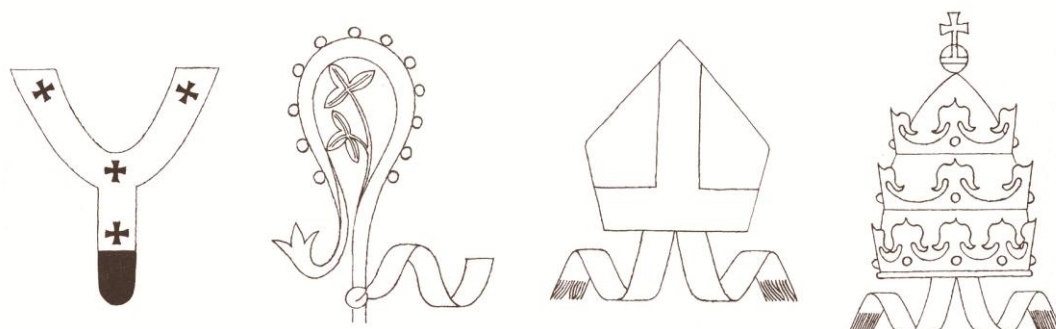
1.7.3 Církevní heraldika

Počátky církevní heraldiky lze datovat souběžně se vznikem heraldiky šlechtické. Právě ve 12. století, kdy probíhaly křížácké války o Svatou zemi, byla šlechta a církev úzce spjaty. Samotné křížácké výpravy vycházely z iniciativy nejvyšších duchovních hodnostářů. Papež Urban II. vyslal v roce 1095 vojska vedená evropskými rytíři do Jeruzaléma, místa hrobu Ježíše Krista, aby jej osvobodily od bezvěrců. Avšak užívání církevních heraldických znaků se rozšířilo až ve století třináctém, kdy vycházely z pečetidel církve.

Znak se skládá, podobně jako v heraldice šlechtické, ze své hlavní složky a to štítu, který však nebyl určen k boji a měl symbolizovat ochranu svého nositele. V období baroka

se štít nahradil kartuší, která vhodněji vystihovala charakter církve jako neúčastníka bitev. Dalšími atributy, jenž byly spjaty s duchovní osobou a jeho odznaky církevní moci, byly klobouky se šňůrami a třapci, kříže, klíče, mitry, berly, insignie, a fimbrie. Těchto odznaků bylo užíváno u vyšších hodností, zatímco nižší hodnosti a řády se spokojily s prostými štíty. Církevní heraldika nikdy nebyla kontrolována úřadem heroldie a jejími vykonavateli, proto se v ní můžeme setkat s odlišnostmi vůči heraldice šlechtické. Již samotný akt získání znaku byl rozdílný. Zatímco šlechtické rody, neurození měšťané či cechy museli o svolení užívat znak žádat panovníka, duchovní hodnostáři směli získat znak trojím způsobem, do kterého panovník nezasahoval. *Příslušností k církevní komunitě, nabytím vyšší církevní hodnosti nebo udělením znaku z moci papeže.*[7] Znaky patřili nejen nejvyšším představitelům církve, ale jejich užívání bylo umožněno osobám zastupujícím nižší duchovní hodnosti nebo příslušníkům řádů a klášterů. Mezi členy církevních řádů patřili také většinou urození členové šlechtických rodů, kteří si svůj rodinný znak hrdě přenášeli i do heraldiky církevní.

Obr. 18 Palliem, biskupská berle, infule (mitra biskupa), tiára (papežská koruna)

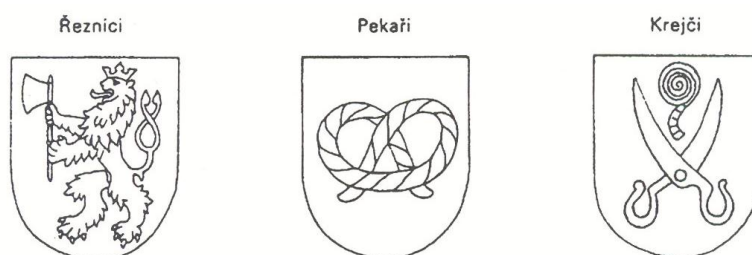
Dnešní podoba církevní heraldiky se ustálila v roce 1969, kdy papež Pavel VI. svým nařízením oprostil od užívání vysoké zdobnosti znaků. Papežský znak zůstal beze změny, stále obsahuje štít, klíče (používají se dva překřížené klíče, zlatý klíč se nazývá „svazovací“ a stříbrný klíč je „rozvazovací“), tiáru (vysoká bílá čepice se třemi korunami a s říšským jablkem na vrcholu, symbol papeže), třapce a uzly. Biskupové a kardinálové smí používat jednoduché znaky, které jsou zbarveny mitry (pokrývka hlavy biskupů, zvenku zlatá a zevnitř červená, pětiúhelníkového tvaru, která je opatřena zlatými stuhami fimbriemi, přední a zadní část čepice je zdobena drahokamy nebo výšivkou), berlami (tvar pastýřské hole, obrácení zahnutého zdobeného konce symbolizovalo postavení hodnostáře v církvi). Uží-

vání církevních heraldických prvků nebylo uplatněno u žebavých a prostých mnišských řádů, jejichž členové to považovali za přestupek vůči své řeholi.

1.7.4 Cechovní heraldika

Cechem rozumíme společenství řemeslníků, vykonávajících stejnorodou činnost (pekaři, řezníci, rybáři, pivovarníci, atd.), kteří se sdružovali v rámci jednotlivých měst či zemí. Tuto organizovanou strukturu řemeslníků lze v českých zemích spatřit již ve 12. století. Největším rozmachem cechů a jejich heraldiky bylo století patnácté a šestnácté. Cechy dosáhly dokonalé organizovanosti, pořádaly obřady, řídily se pevným řádem, zvolily si své patrony, prapory a znak, který by je reprezentoval. Ten měl nejen reprezentativní účel, ale i praktické využití v podobě pečeti při administrativních záležitostech a vlastnické značky cechu při označení jeho majetku. Cechovní znak se stal dědičným, jelikož synové mnohokrát následovali řemeslo svého otce. Většina cechovních znaků byla v počátcích užívána bez nutnosti o svolení, později musely být schváleny městskou radou nebo dokonce panovníkem, který cechům a jejich znakům udílel královský majestát. Zprvu si obecné figury, nacházející se na štítech, volili členové cechu libovolně bez ohledu na jejich význam. Později se zobrazovali patroni cechu nebo figury vystihující zaměření sdružených řemeslníků, které se staly jednotné pro celé české země (cech řezníků má českého korunovaného lva se sekyrou v ruce, cech pekařů vlastnil zlatý preclík na modrém poli, atd.). Podobně jako ostatní oblasti heraldiky šlechtická, církevní, osobní, státní a městská, tak i cechovní znamenala v pozdější fázi přidávání čím dál více zdobnosti a příkras. K základnímu štítu s figurou se dokreslovaly přilbice, klenoty, koruny, přikryvadla nebo štítonoši.

V osmnáctém století dochází k narušení podstaty cechů. Technický a průmyslový rozvoj výroby zapříčinil touhu po osamostatnění a svobodné živnosti. Tím dochází i k zániku většiny cechovních znaků, které však posloužily jako podklad pro tvorbu značek nově vzniklých institucí či závodů. Nazýváme je emblémy neboli odznaky či symboly.

Obr. 19 Cechovní znaky řezníků, pekařů, krejčích

1.7.5 Státní heraldika

Heraldika státních a zemských celků byla, podobně jako ostatní části heraldiky, vždy úzce spjata se šlechtickými rodovými erby. Mnoho rytířů, válečích v křižáckých výpravách, byli členy evropských panovnických rodů. Na počátku státní heraldiky se tak erbovním znamením monarchie stávalo vyobrazení, nacházejícím se na štítu vládnoucího rodu. Znak se stal jednotným spojením královského rodu a země, kterou měl ve své moci.

Po vymření panovnického rodu se k moci dostávali noví vladaři z cizích rodů. Ti však chápali význam a historii země, které vládli, a proto přejímali státní znaky po svých předchůdcích na panovnickém trůnu. Doplnovali ho však svými rodovými erby, které si většinou umístili na srdeční štítek původního znaku nebo přidáním nového pole do již existujícího státního znaku. Využívalo se také dělení znaku na poloviny nebo čtvrcení a tím došlo k prolínání rodového a státního znamení. Tímto způsobem řešili královští heroldové problematiku nově přijatých zemí a jejich znaků do panovníkova erbu. Jelikož byl panovník jednotlivcem, směl používat pro spoji reprezentaci pouze jeden znak, který však musel obsahovat znamení všech státních držav patřících do monarchie a to rovnocenným dílem.

Znak a jeho znamení se mohou podle heraldických pravidel zjednodušovat, aby dokázaly absorbovat veškeré důležité části, ale dbá se na estetickou stránku jejich podoby. Způsob zjednodušení státních znaků se projevil v jejich složitosti a velikosti zobrazení. Dělíme státní znaky na malý znak, velký znak a případně znak střední. Tento systém byl hojně využíván v Rakouské a Ruské monarchii.

Obr. 20 Malý, střední a velký znak Rakouského císařství

Malým znakem rozumíme co nejjednodušší zpodobnění státního znaku. Při tvorbě těchto zjednodušených znaků se dbá na jejich historickou a významovou hodnotu. Jednotlivé země proto vycházejí z odlišných základů. V zemích, jež mají na svém znaku umístěn rodový znak vladaře, který je dominantní součástí, používají znak rodový, jako malý znak státní (Bavorsko). Malé znaky byly také tvořeny umístěním hlavního prvku státního znaku země do štítu (Švédsko – tři koruny, Československo – korunovaný lev), popřípadě si vladaři v Rakousku na štít s orlem položili složený rodový znak. Malý znak Velké Británie se skládá z malých znaků jednotlivých zemí království. Štít s erbovním znamením malého znaku je obvykle doplněn korunou panovníka a řetězem Velkého řádu.

Opakem je velký státní znak. Ten zobrazuje nejen základní prvky úplného znaku, ale i veškeré hodnostní a dekorativní prvky, jako jsou řádové a hodnostní odznaky. Vnitřní štítky nebo vymezená pole štítu jsou určeny pro znaky jednotlivých územních celků, pozorovateli tak prezentují rozsah monarchie. Rytířské přilbice se vyskytují na státních znacích zřídka, většinou jsou nahrazeny panovnickou korunou (ta se vždy kreslí podobná té, kterou vladař skutečně nosil). Dalšími doplňkovými artefakty jsou královský stan, štítonoši, půda, hesla a další dekorace. Hlavním posláním znaku bylo tedy poukázat na rozlehlost a věhlas země a jejího vladaře.

Středním státním znakem rozumíme přechodovou fázi mezi velkým a malým znakem. Při jeho kompletaci a kresbě neplatí přesně definovaná pravidla, která by omezovala nebo přikazovala, jaké prvky se musí na znaku nacházet. Bylo vždy na vůli herolda, zda a kolik použije doplňkových dekorativních a významových prvků.

Státní znak se do rukou vladařů nedostával jen díky dědičnému právu. Polští či bulharští vladaři byli voleni, a to se i odrazilo v podobě státních znaků. Jednou doplnili státní znak svým rodovým erbem, jindy zase využívali státní a soukromý znak odděleně. Země byly také často získávány vojenskými prostředky. Dobyvatelé si tak pro tyto země zvolili svůj rodový znak nebo přijali znak původní, kdy panovník, který území získal, vystupoval jako právoplatný nástupce.

Dnešní podoba státních znaků je roztříštěná. Mohou za to složité politické a územní změny, které se udály v dějinách jednotlivých zemí. Heraldicky správné státní znaky a jejich dodržování se dochovalo pouze v zemích, jež mají dlouholetou heraldickou tradici. Mezi tyto země lze řadit Německo, Švédsko, Velkou Británii, Rakousko a další. Některé

země si z heraldiky berou inspiraci v podobě figur a znamení, avšak již nezobrazují štít. Jedná se tedy spíše o emblémy, nežli státní znaky.

1.7.6 Městská heraldika

Při studiu vývoje městské heraldiky dojdeme k paradoxu, že dříve než městských znaků se užívalo pečetí a praporů s městským znamením. Vychází to z prostého faktu, jelikož by štít, jako předmět ochrany v boji, neměl kdo nosit. Pečetidla tak měla přednější význam v úředních a vlastnických záležitostech města. Štíty se objevují v městských znacích až v pozdějších dobách, kdy heraldika dosáhla většího významu a štít ztratil svůj původní charakter. Města a bohatí měšťané se tak chtěli odlišit od menších městysů nebo vesnic a dosáhnou lesku heraldiky urozených rodů.

Obr. 21 Pečeť Starého Města pražského

Městský znak je většinou tvořen čistě štítem. Štít bývá u starých znaků jednoduchý, bez dělení na pole. Tento trend složitější kresby znaku se projevuje až v pozdější době, kdy se tak nedbá na pevná heraldická pravidla, jež byla převážně určena šlechtické heraldice. Později se tak ke štítu přidávají i koruny, honosné kusy, štítonoši nebo hesla. Koruny můžeme rozdělit na dvě skupiny. Hradební koruny byly umístěny na horní hranu štítu a byly v podobě zakončení kamenné hradební věže s cimbuřím. Poukazovaly tak na privilegium opevnění města hradbami. Druhá skupina jsou koruny hodnostní, kdy se jednalo o zpodobnění koruny pána města nebo panovníka země. Honosnými znaky se mohou pyšnit pouze stará města, která dostala tyto znaky od panovníka nebo po svém pánu. Nová města nemají na honosné kusy nárok. Hesla a štítonoše mají významná, většinou královská města.

Na městských znacích prakticky chybí heraldské figury, které se prosazovaly v době vzniku heraldiky aplikované na štítech pro jejich jednoduchost. Pečetě tak obsahovaly jiná obecná znamení, která by se svojí povahou či tématem nemohla být na štít aplikována. Rozlišujeme šest základních skupin námětů, jež se s oblibou využívaly při tvorbě starých městských znaků. Pro novější města a jejich znaky se při tvorbě kombinovaly prvky, které vycházely z těchto původních námětů.

1.7.6.1 Znak pána

Města byla vždy pod vládou šlechtice a jeho rodu nebo přímo pod nadvládou panovníka země. Královská města byla svobodná a nejmovitější občané se mohli srovnávat s urozenými pány. Ať už panovník či šlechtici si označovali svá města rodovým erbem, jako projev vrchnosti, vlastnictví a nároku na zisky města s tím spojené. Erb se stal znakem města. Jeho podoba zůstala buď stejná, tedy i s přílbicí a klenotem, nebo se lišila v určitých prvcích. Této obměny se využívalo hlavně u mnoha královských měst, která pro odlišnost využívala dodatečné úpravy a doplňky, jimiž obohatily panovníkův znak. V dřívějších dobách, než se zformoval stabilní městský znak a město přešlo do majetku cizího rodu, převzalo znak nového pána nebo jej erbem pána doplnilo. Později se však městský znak ustálil a noví majitelé město přebírali již se stabilním znakem, který se neměnil.

1.7.6.2 Obraz pána

Heraldicky oblíbené, ale městy málo užívané zpodobnění pána (panovníka nebo šlechtice) na svém znaku a pečetí. Jak už bylo zmíněno dříve u obecných figur, tedy i u zobrazení pána, využívá se značné stylizace jeho kresby. Využívá se charakteristických prvků pro daného pána, jako je vzhled, koruna či osobní zbroj se štítem. Vládce města je na kresbě zachycen ve vznešených podobách ve zbroji, na trůnu, při korunovaci, atd. Významné město Plzeň tak má na svém znaku plně vyzbrojeného českého krále pod bránou.

1.7.6.3 Stavba

Prezentace významných architektonických částí a budov, které se ve městě či jeho blízkosti nacházely, byly často zastoupeny v řadě znaků. Poukazovaly tak i na výhrady a královská privilegia, jako byla možnost se opevnit kamennými hradbami. Pro zobrazení platí taktéž značná stylizace jejich podoby. Setkáváme se s hradbami, věžemi, mosty, kos-

tely a hrady. Stylizace by měla vycházet ze zobrazované stavby. Pokud by však byla kresba podle originálu velmi složitá, doporučuje se použití základních a lehce identifikovatelných vzorů pro jednotlivé stavby. Tyto vzory lze také jednodušeji a zřetelněji popsat při blasonování znaku.

1.7.6.4 Obraz svatého nebo jeho odznaku

Nesmíme zapomínat, že lidé, tedy i celá města, byli ve středověku silně věřící. V neklidných dobách válek, moru nebo chudoby nacházeli útěchu ve víře k nebeské moci. Ustanovili si své svaté patrony, kterým věřili a modlili se za jejich pomoc. Nejen že mu zasvěcovali kostely a chrámy nebo tvořili sochy či obrazy, ale umístili si je i do svého znaku jako ochránce města s vyšší mocí. Můžeme tak spatřit sv. Václava na znaku Staré Boleslavi nebo hlavu Jana Křtitele na městském znaku Teplic.

1.7.6.5 Znamení řemesel a živností

Nejrozšířenější řemeslo či živnost, na které se obyvatelstvo specializovalo, si našlo i své místo na městském znaku. Kreslily se tak stylizovaná obecná znamení vycházející z pomůcek řemeslníků. Nacházely se buď samostatně znázorněny na znaku a nebo byly spojeny s dalšími znameními, jako na znaku Kutné Hory, kdy se hornická kladiva nachází ve spárech korunovaného orla a lva.

1.7.6.6 Mluvící znaky

Podobně jako u heraldiky jedinců či rodů, tak i u městské heraldiky můžeme najít znaky, které odráží název města v daném jazyce na svém štítu. Příkladem může být středočeské město Rakovník, nesoucí na znaku kresbu raka.

2 HERALDIKA V SOUČASNÉM GRAFICKÉM DESIGNU

Po vyčerpávajícím seznámení se se všemi základními prvky heraldiky, bez kterých bych však nemohl komplexně vysvětlit a zdůraznit její významnost a důležitost, se v této části bakalářské práce zaměřím na stručnou prezentaci toho, že i když si svůj vrchol heraldika odbyla v dobách již dávno minulých, přesto se v současném grafickém designu najde mnoho prvků, které jsou z heraldiky přímo přejaty nebo jsou jí silně inspirovány. Představuji zde jeden z okruhů tvorby grafického designéra, kde se heraldika zakořenila snad nejsilněji, a tím není nic jiného než značka. Dominantní vizuální prvek, kterým se města, státní či komerční organizace a instituce prezentují na veřejnosti a jsou spolu nerozlučitelně spjaty. Každý člověk si totiž automaticky potřebuje spojit něco přesně nespécifikovatelného, jako je třeba firma, škola či organizace, s vizuálním prvkem, který mu při ukládání a pozdějším obnovení informace silně pomáhá. Tím bývá většinou značka daného subjektu. Městská a cechovní heraldika se do současného grafického designu promítla nejvíce. Jako důkaz zde budu prezentovat celosvětově známé značky nebo značky po heraldické stránce velmi zajímavé, rozdělené do jednotlivých okruhů.

2.1 Značky měst

Města, městečka a dokonce i obce, jež se nacházejí v zemích, kde se heraldika ustálila, měly a mají svůj vlastní znak. Tímto znakem se prezentují při oficiálních a významných událostech dodnes. Avšak nátlak konzumního světa dovedl města do situace, kdy musela přenechat svůj znak pouze na ty nejexkluzivnější účely a začít se prezentovat jednoduchou, snadno zapamatovatelnou značkou. Výhodou je její snadné užívání nejen na tiskovinách, informačních systémech a dalších aplikacích uvnitř města, ale i jako součást moderní prezentace města potencionálnímu návštěvníkovi pomocí různých mediálních kanálů. Nevýhodu však vidím v tom, že se města, a bohužel je to i častý jev v České republice, snadno a rychle zbavují jakýkoliv vazeb na svoji historickou ikonu, kterou by si měly hýčkat a vážit si ji podobně jako dalších historických památek. Krásný příklad propojení nového symbolu se znakem města lze zpozorovat v zemích se silnou heraldickou historií, jakou jsou Německo, Anglie, atd. Zde jsou ukázky nových značek měst, které dosáhly dokonalé syntézy heraldického znaku a moderního zpracování.

Obr. 22 Značky měst: Bristol (Velká Británie), Regensburg (Německo), Mainz (Německo), Stockholms (Švédsko)

Obr. 23 Značky měst: Etat de Fribourgh (Švýcarsko), Erfurt (Německo), Brno (Česká republika), Hamburg (Německo)

2.2 Značky státních institucí a organizací

Symbol své prezentace si státní instituce v heraldických zemích, jako jsou ministerstva, úřady nebo univerzity, berou za vzor buď znak daného státu, nebo si nechají vytvořit či udělit znak nový. Schválně jsem zmínil slovo udělit, jelikož ve Velké Británii, která je heraldickou velmocí, je každý nový heraldický znak, který se vytvoří pro užívání jak ve státním, tak i komerčním sektoru, pečlivě zkoumán a porovnáván s již existujícími znaky, aby nedošlo k opakování motivů. Po této proceduře je znak schválen k užívání a zaveden do archivu znaků. Příkladem, že heraldický prvek ze znaku země se může stát i jednotlívým symbolem pro vysokou státní instituci, je ucelená forma vizuální identity německých ministerstev. Zde jsou ukázky zajímavých řešení značek státních institucí a organizací.

Obr. 24 Značky státních institucí a organizací:

Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum (Německo),

Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost (Německo),

Ministerstvo spravedlnosti (Velká Británie)

Obr. 25 Značky státních institucí a organizací: University of Oxford,

Rice University, Queen's University, University of Leeds

Obr. 26 Značky státních institucí a organizací: University of Pretoria,

Birmingham City University, Northern Arizona University, University of Bristol

2.3 Značky komerčních společností

Po rozpadu cechovních společností a se vznikem volného podnikání, přišla i touha jednotlivců či organizací odlišit se od konkurence. Jak jinak než tím nejlepší uceleným a jasně identifikovatelným způsobem, tedy svoji vlastní značkou. Značky, které zobrazovaly předmět výroby či služby nebo pomůcky potřebné k jejich výrobě, byly silně ovlivněny cechovními znaky a jejich heraldikou. Jednalo se o jeden z nejjednodušších a nejzřetelnějších způsobů prezentace čím se řemeslník či podnik zabývá. A tak se postupně setkáváme se značkami více či méně známých podniků, bank, kaváren, zprostředkovatelských služeb a dalších segmentů komerčního sektoru, které z heraldiky přímo či nepřímo čerpají. Zde jsou ukázky značek komerčních společností zajímavých z heraldického hlediska.

Obr. 27 Značky komerčních společností: Alfa Romeo, Porsche, Lamborghini, Ferrari

Obr. 28 Značky komerčních společností: Peugeot, UPS, Starbucks Coffe, Cadillac

2.4 Značky sportovních organizací a klubů

Dokladem využití heraldiky v současné komerční praxi jsou značky sportovních organizací či samotných klubů. Zářným příkladem jsou značky fotbalových týmů z Anglie, Německa, Španělska, Francie či Itálie, jejichž historie se dá ve většině případů datovat k počátku 20. století. Při jejich zkoumání lze skoro u každé značky klubu nalézt prvek, jenž byl převzat z heraldiky. Ať jsou to tvary štítů nebo obecné či heraldické figury. Většina týmů britské Premier League či španělské soutěže Primera División hrdě nese kompletní heraldické znaky, výjimečně i znaky úplné. V tomto případě štít s erbovním znamením je doplněn štítonoši, hesly, korunami, a dalšími prvky. Znaky mohou být vytvořeny uměle pro daný tým nebo klub používá značku s úzkou vazbou na znak svého domácího města. Fotbalisté se tak stávají novodobými rytíři, kteří nastupují do pomyslné sportovní bitvy v duchu fair-play pod znakem symbolizující jejich jednotu, odhodlání a kolektivního ducha. Zde je ukázka několika značek sportovních organizací a klubů z různých zemí.

Obr. 29 Značky sportovních organizací a klubů - Anglie:

Newcastle United FC, West Ham United F.C., Anglický fotbalový svaz, Arsenal F.C., Everton FC

Obr. 30 Značky sportovních organizací a klubů - Španělsko:

Sevilla FC, CA Osasuna, FC Barcelona, RCD Mallorca, Real Zaragoza

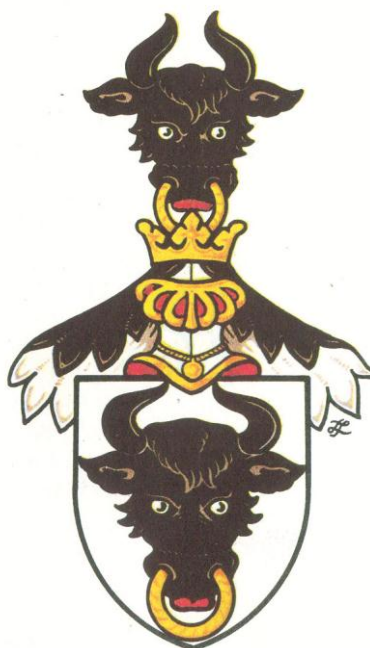
3 HERALDIKA ČESKOMORAVSKÉ VRCHOVINY

Heraldiku regionu, který se nachází na pomezí dvou historicky významných územních celků Čech a Moravy, jsem si vybral z důvodu poznání a získání stručného přehledu, jež jsem potřeboval jako vstup pro svou praktickou část bakalářské práce. Pro popis heraldiky Českomoravské vrchoviny jsem se zaměřil hlavně na heraldiku šlechtickou a městskou, jelikož patří mezi nejvýznamnější a nejčastěji zobrazovanou. Heraldika, jak již bylo zmíněno výše, je velmi rozsáhlá věda, při které se nevychází pouze z ní, ale člověk, který se chce této problematice věnovat, musí mít široký přehled i v ostatních pomocných vědách historických. Pouze za předpokladu dobře prostudovaných materiálů a pramenů lze odborně a komplexně obsáhnout heraldiku daného regionu. Toto studium a sběr veškerých potřebných materiálů z archivů, muzeí, úřadů by trvalo spoustu let. Proto zde předkládám pouze stručný seznam s popisem znaků a historií nejvýznamnějších rodů a měst.

3.1 Významné šlechtické rody

3.1.1 Páni z Pernštejna

Páni z Pernštejna patřili svým vlivem a majetky mezi nejvýznamnější rody nejen na Českomoravské vrchovině, ale i v celých Českých zemích. Jejich rodová historie datována do 13. století, kdy podle záznamů z kronik žil Štěpán z Medlova, jenž je považován za předka rodu Pernštejnů. Jejich přídomek vychází z rodového sídla, hradu Pernštejna, který byl v době vzniku jeden z největších šlechtických sídel na Moravě. Slovo Pernštejn pochází z německého slova, které v překladu znamená medvědí kámen. Vrcholu dosáhli v patnáctém století za Viléma z Pernštejna. Díky kontaktům s předními představiteli Českých zemí získal dokonce titul moravského hejtmana, jenž měl na správu moravské území. Po jeho smrti, která je obestřena mnoha pověstmi, se ubíral rod k postupnému zániku. Příspěly k tomu neúspěchy rodových členů ve společenském i politickém životě. Definitivní konec, způsoben vymřením rodu po meči, byla smrt Václava Eusebiuse, který zemřel jako císařský důstojník za třicetileté války.

Obr. 31 Znak Pánů z Pernštejna

Znak rodu pánů z Pernštejna zobrazuje stříbrný štít s černou zubří hlavu, která hledí na pozorovatele, se zlatou houžví v nozdrách a vyplazeným jazykem. Klenot je stejný jako erbovní znamení, tedy zubří hlava.

3.1.2 Páni z Lomnice

Roku 1265 se ve starých pramenech setkáváme s prvním předkem rodu Lomnických. Byl to Oldřich z Lomnice. Přídomek si vzal ke svému jménu z názvu hradu, který stál v Lomnici nad Lužnicí. Jednotná historie rodu se rozdělila ve 14. století, kdy se rod rozvětvil na několik rodin, které přijaly nové přídomky podle svých sídel v Tasově, Křižanově, Velkém Meziříčí, Náměšti nad Oslavou či Deblíně. Do dějin nejvíce promluvila rodová větev pánů Meziříčských z Lomnice, jejímž nejvýznamnějším představitelem byl Jan Meziříčský. Působil na královském dvoře za vlády Vladislava II. Později zastával funkci moravského zemského hejtmana a svým silným vlivem jak na Moravě, tak i v Čechách, se podílel i na přípravách satebních smluv mezi Jagellonci a Habsburky. Po smrti tohoto významného politického člena rodu se nachýlila ke konci i historie pánů z Lomnice, kteří vymřeli po meči v roce 1566.

Obr. 32 Znak Pánů z Lomnice

Znak rodu pánů z Lomnice zobrazuje stříbrný štít s černým křídlem a zlatou pružinou (perisonium) zakončenou trojlístkem. Klenot se skládá z opakujícího se erbovního znamení černého křídla se zlatou sponou.

3.1.3 Páni z Dubé

Významný a velmi rozsáhlý rod pánů z Dubé pochází z rodu Ronovců. Častolov ze Žitavy je považován za předka celého rodu, který se postupně rozrůstal po českých a moravských zemích. Významným členem rodu je Častolovův potomek Hynek Berka z Dubé, který byl udatný válečník a obránce Českých zemí před Otou Braniborským, jehož loupeživé oddíly plenily česká území. Za své zásluhy získal nejen věhlas, ale i spoustu majetku. Patnácté a šestnácté století je pro rod pánů z Dubé ve znamení blahobytu a vznešenosti. Vše narušila bitva na Bílé hoře, která donutila k odchodu několik větví rodu do exilu. Zbylá většina rodu podporovala habsburského panovníka a jeho monarchii, proto mohli zůstat a dostávalo se jim i odměn za věrnost císaři. Proto se mohl Zbyněk Berka z Dubé stát pražským arcibiskupem.

Obr. 33 Znak Pánů z Dubé

Znak rodu pánů z Dubé je jednotný pro všechny větve. Zobrazuje zlatý štít, na kterém se nacházejí dvě zkřížené černé ostrve (kmen stromu s krátkými zbytky useklých větví, sloužil jako žebřík při dobývání hradů). Klenotem jsou zlatá křídla zkříženými černými ostrvemi.

3.1.4 Páni z Lichtemburka

Páni z Lichtemburka jsou velmi úzce spjati s již zmiňovaným rodem pánů z Dubé. Nemají jen společné erbovní znamení, ale i historii. Lichtemburkové považují za svého prapředka Smila Světlického, který měl dva syny. Jedním z nich byl právě Častolov, zakladatel rodu Ronovců. Druhý syn, který se jmenoval po otci, Smil si svým bojovnickým duchem při turnajích získal nejen velkou slávu, ale i nové erbovní znamení kapra, který byl umístěn na klenot společně s pavím ocasem. Smil založil rod, který dostal přídomek Lichtemburkové. Rod velmi rychle zbohatl díky těžbě stříbra v okolí hradu Lichtemburk, dříve Lichnice. Smil byl nejen dobrý bojovník, ale i štědrý pán, kterého v kronikách opěvovali. Bojovnický duch byl pro tento rod typický. Hynek Krušina z Lichtemburka se stal hejtmanem husitských vojsk a se svými oddíly svedl slavnou bitvu u Vyšehradu, kde stál proti vojsku Zikmunda. Touha po větším zisku ho však dohnala ke zradě svých husitských spo-

lubojovníků a za nemalou úplatu přešel na stranu českého krále Zikmunda. Postupné zchudnutí členů rodu, kteří nedokázali hospodařit s nabytým jménem svých předků, dovedlo rod v 16. století k zániku.

Obr. 34 Znak Pánů z Lichtemburka

Znak rodu pánů z Lichtemburka je podobně jako všech větví Ronovců stejný. Nachází se na něm zlatý štít a erbovní znamení ve tvaru dvou zkřížených ostrvů. Klenot obsahoval červeného kapra na paví kytě (paví ocas ve tvaru vějíře).

3.1.5 Páni z Lipé

Páni z Lipé měli velmi blízko k rodu Berků z Dubé, díky předkům Smilovi Světlickému a jeho synovi Čostolovi. Rod a přídomek z Lipé, pocházející z názvu města Lipé, se ustálil v 13. století. Čtrnácté století se pro rod vyvíjelo velmi příznivě. Jindřich z Lipé se svými schopnostmi stal jedním z nejvlivnějších politiků té doby. Za jeho pomoci se po vymření Přemyslovců dostal k moci Jindřich Korutanský, kterého následně vystřídal Jan Lucemburský. Díky svému politickému umu, obratnosti a vypočítavosti stál vždy Jindřich z Lipé u vládnoucího panovnického rodu. Jeho vliv byl tak mocný, že za nepřítomnosti Jana Lucemburského, mu král svěřil dohled a správu Českých zemí. Avšak nevyhnutelný konec postihl i tuto úspěšnou větev Ronovců, když poslední potomek zemřel v 17. století.

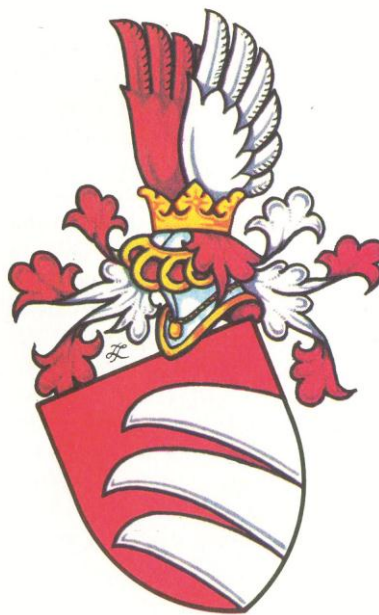

Obr. 35 Znak Pánů z Lipé

Znak rodu pánů z Lipé obsahuje zlatě zbarvený štít se zkříženými černými ostrvemi. Klenot byl podobný s klenotem Lichtemburků, obsahoval zlatého kapra, který byl však kladen na červený polštářek. Jak kapr, tak i polštářek, se nacházel na paví kytě.

3.1.6 Kinští

Původní jméno pánu Kinských je Vchynští ze Vchynic. Tento rod má své počátky ve 13. století, kdy členové nosili rytířský titul, jenž byl nejnižším šlechtickým stupněm. Rozmachu však došlo ve století šestnáctém získáním významných majetků a panského titulu. Historie rodu je velmi pestrá díky soudním sporům a rozruchům, které jeho členové vyvolávali. Jednalo se jak o urážky a hanlivé výroky na osobu císaře Rudolfa II. nebo falsifikaci dokumentů o spřízněnosti s cizími rody a tím vyplývajícími nároky na majetek. I po všech těch událostech, které nepřispěly ke kladnému mínění o rodu, se po bitvě na Bílé hoře dočkal Václav Kinský od císaře titulu říšských hrabat. V této době dochází také k přejmenování původního jména rodu na poněmčenou verzi. Rodové větve Kinských se rozrostly po celém území Čech a Moravy.

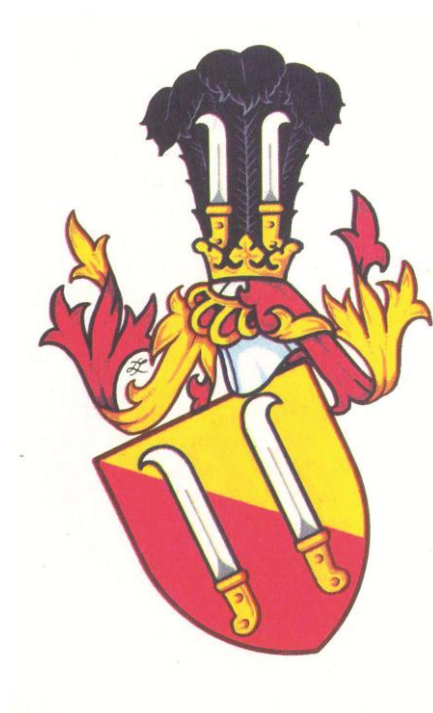
Obr. 36 Znak Kinských

Znak rodu pánů Kinských zobrazuje červený štít se třemi stříbrnými vlčími zuby, jež směřují na heraldicky pravou stranu. Klenotem je červené zadní křídlo a stříbrné přední křídlo.

3.1.7 Dietrichštejnové

Rodová historie rodu Dietrichštejnů údajně sahala do 11. století, avšak první zmínky o právoplatném předkovi tohoto rodu jsou známy ze století patnáctého, kdy žil Pankrác z Dietrichštejna. Proslavil se při bitvách proti turecké armádě a za své zásluhy získal pro sebe a své potomky titul říšských pánů. Dvě hlavní rodové větve působily na Moravě a v Rakousku. Dietrichštejnové vždy drželi s rakouskou monarchií a Habsburky. To je ostatně doloženo i tím, že Adam z Dietrichštejna doprovázel syny rakouského císaře při cestách za studii po Španělsku. Nejznámější postavou rodu je však František z Dietrichštejna. Byl velmi angažovaný jak v politickém, tak hlavně v církevním životě. Díky svojí urputnosti, ctizádostí a až fanatickou katolickou vírou získal titul olomouckého biskupa. Dostával se do konfliktu s moravskými šlechtici způsobeného jeho silným protireformačním myšlenkám. Když vypuklo stavovské povstání, František z Dietrichštejna musel prosit rozbouřené stavy o milost. Situace se však obrátila po bitvě na Bílé hoře, kdy bylo

potlačeno povstání a František z Dietrichštejna si začal vyřizovat účty se svými nepřáteli. Ti, jenž neutekli, byli posláni na smrt. František se zmocnil jejich statků a tak rod Dietrichštejnů nesmírně zbohatl. Roku 1864 se zpečetil vývoj rodu smrtí posledního mužského potomka.

Obr. 37 Znak Dietrichštejnů

Znak rodu pánů Dietrichštejnských je složen ze zlato-červeného kosmo rozděleného štítu a dvěma vinnými noži (nože využívané při odřezávání hroznových trsů). Klenot je kreslen s černou kytou (chochol z peří) a opakujícím se erbovním znamením dvou vinných nožů.

3.2 Významná města

3.2.1 Havlíčkův Brod

Město Havlíčkův Brod leží na březích řeky Sázavy a v současnosti patří mezi jedno z pěti okresních měst kraje Vysočina. Kdysi na tomto území stávala malá osada, jejíž obyvatelé se živilí převážně hornictvím. Rozvoje se osada dočkala, když byla v majetku Smila z Lichtemburka a získala název Smilův Brod. V okolí tehdejšího Smilova Brodu se nacházelo velké množství nalezišť stříbrné rudy, které dopomohly k významným ziskům pánů

z Lichtemburku. Na zisk ze stříbra měl však podle Přemysla Otakara II. nárok panovník země a proto si doly i s osadou přivlastnil. Osada byla v roce 1274 povýšena na město a získala privilegium opevnit se hradbami. Na počátku třináctého století se město přejmenovalo na Německý Brod a toto označení si neslo až do konce druhé světové války. Do historie města zásadně promluvily i husitské války, když se za městskými hradbami schoval král Zikmund se svým vojskem. Město však pod náporem husitů, v jejímž čele stál samotný Jan Žižka, padlo a královská armáda byla poražena. Významná úloha města vedla k jeho povýšení v roce 1637 na město královské. Dnešní název města získal od jednoho ze svých nejvýznamnějších obyvatel Karla Havlíčka Borovského, který se sice zde nenarodil, ale v Havlíčkově Brodě bydlel a tvořil.

Obr. 38 Znak města Havlíčkův Brod

Znak města zobrazuje čestný štítek Českého království (červený štít s bílým korunovaným lvem a zlatou zbrojí), střední štítek pánů z Lichtemburka (zlatý štít s černými zkříženými ostrvemi) na stříbrném štítě s červenou bránou a věžemi po bocích a zlatými písmy HB.

3.2.2 Jihlava

Dnešní hlavní město kraje Vysočiny bylo zmiňováno ve starých pramenech již v roce 1233 jako malá osada, která často měnila svého vlastníka. Ustálení majitele a rozvoje osady v město se dočkala za vlády českého krále Václava I., který Jihlavu i okolní statky vlastnil. Jak bývá pro krajinu Českomoravské vrchoviny typické, nacházela se zde bohatá naleziště stříbrné rudy, a to i v okolí Jihlavy, která se stala horním městem. Město se mohlo pyšnit i vlastní mincovnou. Jelikož bylo díky těžbě stříbra velmi prosperující a leželo na důležité cestě mezi Čechami a Moravou, patřilo vždy pod správu panovníka Českého krá-

lovství. A tak získávalo i mnohá privilegia, jakým bylo i právo stavební od Přemysla Otakara II., který povolil stavbu opevnění kolem Jihlavy. Bohaté město bylo silně katolicky založené a to také díky většině německého obyvatelstva. Muselo se tak bránit útokům ze strany husitů, kterým odolávalo až do doby, kdy se Jihlavy zmocnil silou husitský král Jiří z Poděbrad, aby si vynutil poslušnost od místního obyvatelstva, které ho neuznávalo. Husitské války také zapříčinily přerušení těžby stříbra, a tak se obyvatelé Jihlavy přeorientovali na soukenické řemeslo. Město bylo ještě jednou dobyto za třicetileté války švédským vojskem, které Jihlavu téměř zdevastovalo. I však tuto ránu město přetrpělo a v 18. a 19. století se dočkalo zaslouženého rozvoje, jelikož patřilo mezi jedno z největších producentů sukna v Rakouské monarchii. Prošlo také významnými přestavbami a v dnešní době se Jihlava stala centrem kraje Vysočina jak z úředního, tak i průmyslového hlediska.

Obr. 39 Znak města Jihlava

Jihlavský znak zobrazuje čtvrcený štít, kdy první a čtvrté pole obsahuje na červeném podkladu bílého korunovaného lva se zlatou zbrojí (znak českých králů) a na druhém a třetím bílém poli se nachází červený ježek (název města Jihlava pochází z německého označení ježka – igel, a Jihlava se tedy německy řekne Iglau). Jedná se tedy o verzi mluvícího znaku, kdy erbovní znamení promítá na znaku název města.

3.2.3 Pelhřimov

Podobně jako ostatní města, tak i historie Pelhřimova začínala v podobě malé osady ze 13. století. Nevýhodou pro ni byla poloha, jelikož osada byla velmi vzdálená od hlavní cesty mezi Čechy a Moravou, musela se tedy spolehnout sama na sebe. Přínosem byla velká naleziště stříbra v okolí, která s jihlavskými patřila mezi nejdůležitější. Město bylo od svého počátku do roku 1416 ve vlastnictví pražských arcibiskupů. Poté se majitelé Pelhři-

mova často střídali. Za husitských válek byl spravován táborskými zemany, později přešel do majetku rodu pánu Trčků z Lípy. Pelhřimov sehrál významnou roli na politickém poli. Konaly se zde čtyři zemské sjezdy, které usilovaly o uklidnění a narovnání vztahů mezi kališníky a katolíky, kterých se účastnil i husitský král Jiří z Poděbrad. Pelhřimov získal titul města královského v roce 1596. Třicetiletá válka znamenala pro celé České království, stejně tak i pro Pelhřimov, velkou zkázu. Město bylo dvakrát vypáleno a většina domů ležela popelem. Muselo se tak kompletně přebudovat v barokním slohu. Pelhřimov vstal z popela a 17. a 18. století pro něj znamenalo rychlý vývoj, hlavně pomocí soukenického řemesla a nově vzniklých manufaktur. Vývoj pokračoval až do současnosti, kdy je Pelhřimov jedním z okresních měst Vysočiny.

Obr. 40 Znak města Pelhřimov

Pelhřimovský znak vznikl v roce 1675 a jedná se o znak mluvící. Zobrazuje čestný štítek českého království nad modrým štítem, na němž se nachází bílá brána s věžemi a v bráně stojí poutník. Název Pelhřimova tak vychází z německého pojmenování poutníka – pilger, a z toho vyplývající německý název města Pilgram.

3.2.4 Třebíč

Město bylo úzce spjato s katolickou vírou a jejími vykonavateli. Vyrůstalo jako malá obec okolo benediktinského kláštera v polovině třináctého století. Klášter zde však stával od roku 1101, jak se dozvídáme ze starých záznamů. Město Třebíč získalo privilegium obehnat se hradbami od Jana Lucemburského a jeho syna Karla IV. v roce 1335. Silné opevnění bylo zapotřebí, když český král Jiří z Poděbrad bránil království před uherským panovníkem Matyášem Korvínem. Třebíč však padla a byla kompletně zničena, k čemuž přispěly i pozdější časté požáry. Město pak přecházelo do vlastnictví významných rodů

Pernštejnů, Osovských z Doubravic a Valdštejnů. Ač byla Třebíč silně věřícím městem, musela nadále snášet rány osudu v podobě dalších požárů, povodní či nemocí, jako byla cholera. V polovině devatenáctého století začíná rozvoj města, stavějí se úřady, školy, spořitelna, nemocnice, a také výrobní podniky. Třebíč je se svou židovskou částí a bazilikou zapsána na seznam UNESCO.

Obr. 41 Znak města Třebíč

Znak okresního města Třebíč zobrazuje červený štít se stříbrným břevnem (horizontální pruh v půli štítu) a třemi černými mnišskými kápěmi, jako odkaz na benediktinský klášter.

3.2.5 Velké Meziříčí

Město ležící v údolí mezi řekami Oslavou a Balinkou (podle polohy mezi řekami název města Meziříčí) má nejasnou historii. Nejvěrohodnější se zdá verze s kolonizací horního toku Oslavy jednou větví rodu Lomnických, a to pány z Křižanova. První doložená zmínka pochází z roku 1281, která pojednává o významném moravském hradu, jenž leží na skále nad řekou Oslavou. Přestavba palisádových hradeb na kamenné proběhla ve 14. století. Historie města je úzce spjata s významným rodem pánů Velkomeziříčských, kteří se zasloužili o rozvoj města do konce čtrnáctého století. Městský titul Velké Meziříčí získalo v roce 1408 od Lacka z Kravař. Období renesance přineslo obrodu a vývoj i do Velkého Meziříčí, kde vzniklo gymnázium, pivovar, radnice a celé historické náměstí. Třicetiletá válka však znamenala pro město pohromu v podobě osmi velkých požárů, které způsobily rozsáhlé škody. Vše se obrátilo k lepšímu v 18. století, kdy byly postavena hlavní cesta z Brna do Jihlavy vedoucí přes Velké Meziříčí. Ještě více rozvoje přinesla meziválečná léta ve století dvacátém, kdy vznikaly školy, úřady a další instituce pro lepší život obyvatel. Druhá světová válka zanechala po deportaci velkomeziříčských židů ve městě opuštěnou starou a novou synagogu a židovský hřbitov.

Obr. 42 Znak města Velké Meziříčí

Velké Meziříčí se pyšní znakem, který získal od svých majitelů pánů Velkomeziříčských, jež měli podobně, jako všechny větve rodu Lomnických, stejný erb. Znak je však kreslen s jinými tinkturami, a to červeným štítem se sedmi bílými pery a zlatou pružinou (perisonium) s trojlístkovým zakončením.

3.2.6 Žďár nad Sázavou

Město, jehož středem protéká známá česká řeka Sázava, započalo psát svoji historii, jako malá osada na brodu u řeky z roku 1100. Osada ležela na významné cestovní stezce a sloužila převážně tržním účelům putujících kupců a prodejců. V roce 1252 byl v blízkosti osady založen cisterciácký klášter, který byl po celou historii s městem úzce spjat. Cisterciácký řád a jeho představitelé bohatli především na těžbě zlata a stříbra v okolních dolech. Pro klášter a jeho okolí nastalo těžké období za husitských válek, kdy byl obléhán kališníky a nakonec vypálen. Pomalu tak klášter strádal a až na konci 16. století přešel do majetku olomouckých biskupů. Významný olomoucký biskup František z rodu Ditrichštejnů klášter a okolní statky převzal do svého osobního vlastnictví a roku 1607 povýšil Žďár na město. Cisterciáci byli nuceni klášter opustit a na jejich místo přišli františkáni. Ti však zde dlouho nepobyli, jelikož potomek Františka z Ditrichštejna prodal klášter i s městem řádu cisterciáků. Podobný osud města, jako byl za husitských válek, ho čekal i při drancování českých zemí švédskými vojsky. První útok byl odvrácen, Švédové se však za pět let vrátili a celé město vyplenili. Rozvoj nastal za působení opata Václava Vejmluvy v osmnáctém století, který pověřil významného architekta Jana Blažeje Santiniho-Aichla. Svými mistrnými barokně gotickými stavbami obohatil a renovoval vypálený klášter a blízké okolí. Za reforem, které vyhlásil císař Josef II., ztratil klášter svůj sakrální význam a zůstal pouze

správním centrem. Klášterní budova se dostala do rodového majetku jednotlivých šlechtických rodin, které se zasloužily o přebudování kláštera na zámek. Dnes patří Žďár nad Sázavou mezi významná okresní města kraje Vysočina, kde sídlí přední strojírenské podniky. Do města a jeho okolí přitahuje turisty poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře od významného stavitele Jana Blažeje Santiniho-Aichla, jehož dílo se dostalo na seznam UNESCO.

Obr. 43 Znak města Žďár nad Sázavou

Městský znak Žďáru nad Sázavou je jeden z nejkomplicovanějších znaků měst, proto zde uvádím oficiální blason znaku umístěný na oficiálních webových stránkách města. *Štít čtvercový. V 1. zlato – červeně kosmo děleném poli dva stříbrné vinařské nože se zlatými střenkami, převýšené zlatou korunou. Ve 2. modrém poli světlemodré šikmé břevno se třemi zlatými hvězdami, provázené nahoře černou orlicí se zlatou zbrojí a červeným jazykem, stříbrným perizoniem a na prsou s černo-stříbrně děleným štítkem se dvěma stříbrnými břevny v horní půli a dole provázené zlatým písmenem W. 3. pole je polceno, vpravo v červeném poli 6 (4, 2) stříbrných kuželů, vlevo ve zlatém poli zkřížené černé šestisuké ostrve. Ve 4. stříbrném poli stojí vpravo studna s dopoloviny vytaženým okovem přirozené barvy, vlevo ke studni přivrácená korunovaná P. Marie v modré plachetce a v červené sukni, drží cí na rukou po své pravé straně Jezule; postava je obklopena zlatými paprsky.*[8]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NOVÝ VIZUÁLNÍ STYL OBCE RADOSTÍN NAD OSLAVOU

4.1 Obec Radostín nad Oslavou

Malá obec Radostín nad Oslavou leží na Českomoravské vrchovině v půli cesty mezi městy Žďár nad Sázavou a Velké Meziříčí. Společně s přilehlou osadou Zahradiště má okolo 950 obyvatel. Kolem obce protéká řeka Oslava, která pramení u Matějovského rybníka, jenž se nachází v chráněné krajinné oblasti Žďárských vrchů, a svoji pouť Vysočinou zakončuje vléváním se do řeky Jihlavy. První zmínka o obci Radostín nad Oslavou je datována k roku 1365, zmíněna však již je jako městečko s farou a kostelem, proto stáří obce je těžko dohledatelné, jelikož staré spisy a záznamy shořely při velkých požárech v 18. a 19. století. Radostín nad Oslavou, podobně jako ostatní obce, vždy patřily do majetku šlechtického rodu. Nejvíce se o rozvoj obce zasloužili páni Meziříčtí z Lomnice, kteří obec vlastnili od roku 1390. Poté docházelo k častému prodeji obce jiným rodům. Za zmínku stojí takové rody, jako jsou páni z Pernštejna, páni z Dubé a Lipé nebo páni z Lichtenštejna. Název obce pochází z příjmení Radosta. Pozdější přídomek nad Oslavou byl přidán až ve 20. století pro lepší odlišnost od ostatních obcí se stejným názvem. V současnosti se obec rozrůstá jak stavebně, tak i populačně, a to díky své občanské vybavenosti a vhodné poloze k blízkým městům, přesto s klidným a přírodním prostředím.

4.2 Znak obce

Znak obce Radostín nad Oslavou získal svoji obecnou figuru z erbu pánů z Lomnice, kteří obec vlastnili. Celé křídlo však bylo zjednodušeno, proto se na stříbrném štítu nachází sedm černých orlích per spojených zlatou sponou (perisonium) s trojlístkovým zakončením.

Obr. 44 Znak pánu z Lomnice, znak obce Radostín nad Oslavou

4.3 Nová značka obce

Již při zvolení tématu své bakalářské práce, jsem chtěl vytvořit značku vycházející ze znaku obce. Propojit tak historickou ikonu, jež reprezentuje obec po staletí, s moderní a účelným zpracováním, které je požadováno dnešní dobou. Posledních několik desítek let vidáme v České republice nové značky obcí a měst, které naprosto, až na pár výjimek, odmítají souvislost s původním znakem. Velkým trendem se stalo vyjádření charakteru města pouze typografickým řešením názvu, vytrácí se tak heraldická romantika, která je nahrazena strohým fontem. Inspirací při tvorbě značky mi byly nově vzniklé vizuální styly měst v Německu, Velké Británii a dalších zemích, kde se heraldika rozvinula a zakořenila. Je vidět naprostý protipól k tvorbě českých designérů. Například v Německu převládají značky měst, které mají spojitost se znakem. A to jak přímo a to znamená, že znak je zobrazen celý či jemně stylizovaný, nebo se ze složitého znaku vezme pouze charakteristický prvek, se kterým se následně pracuje ve vizuálním stylu. Je tak na první pohled patrná hrdost a respekt k symbolům minulosti. To mi u českých značek velmi chybí i přesto, že heraldika českých zemí dosáhla evropská úroveň. Světlym bodem u nás, jež dokazuje, že lze propojit znak a značku města v jeden celek, který dokáže fungovat v komerčním prostoru, je vizuální styl města Brna.

Obr. 45 Digitalizovaný znak obce, nová značka obce

Hledal jsem tedy prvek, který bych mohl ze znaku přenést na novou značku a vznikl by tak spojovací most mezi heraldickým znakem obce a její značkou. Jelikož je znak čistější kresby s jediným motivem, zbývalo mi na výběr využití černých orlich per nebo zlaté spony. Jasnou volbou se pro mne stala zlatá spona, která už jak svým názvem, tak i vzhledem, dokonale ilustruje spojení obce Radostín s řekou Oslavou, vedle které se obec vyvíjela od svého počátku. Spona se tak stala symbolem propojení, ucelenosti a vizuálním synonymem slovního spojení „nad“. Nová značka je složena ze slovního názvu obce, nad kte-

rým se nachází žlutě zbarvená spona. Zvolil jsem si písmo Calibri, které svou kresbou oble zakončených hran a spojů znaků mi dokonale ladilo ke kresbě symbolu spony.

Calibri Bold

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh CHch Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Calibri Regular

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh CHch Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx Yy Zz

Obr. 46 Písmo značky

Základní značka obce je určena i pro jednotlivé spolky a organizace, které jsou s obcí spojeny a pod jejíž patronací fungují. Značky jsou tak rozšířeny o dodatkovou informaci s názvem organizace či spolku, který má 60% šedou barvu a je v menší velikosti než jméno obce.

Obr. 47 Značky organizací a spolků obce

4.4 Vizuální styl obce

Rozhodl jsem se tedy spony využít v celém vizuálním stylu jako vhodného a praktického spojení dvou slovních výrazů, které mají informační charakter. Barevnost byla převzata z tinktur erbu, kdy se stříbrný erb vzal jako bílá podkladová plocha, čern z orlích per pro svoji výraznost a lepší čitelnost získaly textové části a zlatá barva spony zůstala tomuto symbolu i nadále. Tyto tři základní barvy se mohou libovolně kombinovat, přesto však tvoří vzhledovou jednotu. Vizuální styl je rozdělen na dvě základní složky a to složku administrativní, tedy určenou pro oficiální a úřední komunikaci obce jak uvnitř, tak i mimo ni a složku prezentující obec veřejnosti.

Administrativní vizuální styl obce Radostín nad Oslavou je založen na čistější a přehlednější práci s informacemi, které jsou pro tento účel nejvhodnější. Základem je značka a znak obce doplněné o jemnou vodorovnou linku a spodní vertikální pruh ve žluté barvě. Je

tedy vytvořen systém, který slouží k přehledné prezentaci informací. Tímto způsobem jsou řešeny všechny základní prvky administrativy a komunikace v oficiálním sektoru.

Obr. 48 Vizitky

Obr. 49 Dopisní papír, Dopisní obálky

Druhá složka vizuální komunikace je určena pro prezentaci obce jak obyvatelům, tak i turistům a ostatním návštěvníkům Radostína nad Oslavou. Je vytvořena v hravém a příjemném duchu práce se symbolem spony. Spona při svém vertikální zrcadlené totiž vytváří líbezný úsměv s d'olíčky. Jednoduchým způsobem tak ilustruje a dokresluje jméno obce Radostín nad Oslavou. V tomto stylu je také výrazným prvkem hravé slovní spojení, kdy zlatou sponou jsou spojeny slova „Radostný/á/é“ s doplňujícím výrazem, např. na hrnku, může být spojení Radostná – Káva, Radostný – Čaj, Radostné – Kakao. Tímto způsobem

se opět reaguje na samotný základ názvu obce, a tím základem je slovo „radost“. Jak už bylo zmíněno, tento hravý vizuální styl by mohl být použit na reklamní předměty, tiskoviny a další prvky prezentace. Podobně by se mohly řešit i pozvánky a plakáty na akce obecních organizací a spolků, kde by byl základ vizuálního stylu doplněn o informace o akci a doprovodnou fotografii.

Obr. 50 Reklamní předměty

Obr. 51 Pozvánka

ZÁVĚR

Bakalářská práce se pro mne stala velmi přínosnou a užitečnou z pohledu toho, že jsem se blíže seznámil s krásou nauky nazvané heraldika. Dala mi ucelený pohled na práci s městskými i obecními znaky, ale hlavně dokonalou přípravou na praktickou část bakalářské práce, v níž jsem se získané znalosti snažil zúročit.

V teoretické části jsem poukázal na velmi propracovanou a ucelenou formu heraldiky a jejích součástí. Tímto způsobem jsem se snažil poukázat na to, že by se každý grafický designér, který vytváří novou značku či vizuální styl města, měl s městským znakem a jeho historií alespoň zhruba seznámit, jelikož by se mu mohla tato analýza stát vhodným zdrojem inspirace. Inspirace, která by mohla vyústit v syntézu nové značky s původním, několikasetletým znakem. Pro ilustraci, že daná problematika má řešení a hlavně uplatnění v praktickém životě, jsem představil v ukázkách novodobých značek měst ze západní Evropy, kde přeci jen je grafický design a mentalita spojená s ceněním si historických památek nejen hmotných, ale i duchovních, na jiné úrovni než u nás.

Teoretická část bakalářské práce prezentuje moji snahu získané znalosti aplikovat na novou podobu vizuální identity mé rodné obce Radostín nad Oslavou. Vypracoval jsem koncept, kde spolu znak obce a nově vzniklá značka kooperují. Znak se stává vysvětlením použitého prvku spony na značce, a naopak značka svou textovou informací identifikuje znak patřící obci Radostín nad Oslavou. Funguje zde tedy jak obrazové, tak i významové propojení znaku a značky pomocí zlaté spony. Prvky vizuální komunikace jsem volil z hlediska otevřenějšího a lidštějšího přístupu, který je pro menší obec charakterističtější.

I když není jisté, zda bude návrh vizuální identity obce Radostín nad Oslavou realizován v praxi, beru tuto bakalářskou práci za velmi přínosnou do mého budoucího profesního i osobního života, kdy budu při cestách po zámcích, městech či hradech nahlížet na erby a znaky již z jiného pohledu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

- [1] JANÁČEK Josef, LOUDA Jiří, *České erby*, Albatros, Praha, 1988. 5 s. ISBN 13-737-88
- [2] BUBEN Milan, *Encyklopedie heraldiky*, Libri, Praha, 2003. 35 s. ISBN 80-7277-135-3
- [3] SCHWARZENBERG Karel František, *Heraldika*, Ars collegium, Uherské Hradiště, 1992. 39 s.
- [4] BUBEN Milan, *Encyklopedie heraldiky*, Libri, Praha, 2003. 14 s. ISBN 80-7277-135-3
- [5] ZENGER Zdeněk Maria, *Česká heraldika*, Vyšehrad, Praha, 1978. 51 s.
- [6] BUBEN Milan, *Encyklopedie heraldiky*, Libri, Praha, 2003. 21 s. ISBN 80-7277-135-3
- [7] ZENGER Zdeněk Maria, *Česká heraldika*, Vyšehrad, Praha, 1978. 116 s.

Internetové zdroje:

- [8] *Žďár nad Sázavou – oficiální stránky města* [online]. [cit 2012-4-12] Dostupný z www: <http://www.zdarns.cz/o-meste/o-znaku-mesta.asp>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 01 – Český herold v tabardu (plášť s erbovním znamením)	str. 14
Obr. 02 – Zobrazení heraldicky pravé a levé strany z pohledu pozorovatele	str. 15
Obr. 03 – Natočení přilbice na štítě	str. 17
Obr. 04 – Natočení přilbic při jejich větším počtu	str. 17
Obr. 05 – Zobrazení rytíře v plné zbroji na koni, zkratka podoby rytíře na znaku	str. 20
Obr. 06 – Systém šrafur pro jednotlivé tinktury	str. 21
Obr. 07 – Tvary štítů	str. 22
Obr. 08 – Základní heroldské figury	str. 23
Obr. 09 – Druhy štítků a jejich umístění	str. 24
Obr. 10 – Tvary základních křížů	str. 26
Obr. 11 – Tvary přilbic	str. 27
Obr. 12 – Původní příkrývka, pozdější rozviliny (fafnochy)	str. 38
Obr. 13 – Císařská koruna, královská koruna, vévodská koruna, původní vévodská koruna	str. 29
Obr. 14 – Knížecí koruna, hraběcí koruna, baronská koruna, rytířská koruna	str. 29
Obr. 15 – Knížecí plášť, královský stan	str. 31
Obr. 16 – Maršálské hole, admirálská kotva	str. 32
Obr. 17 – „Mluvící znaky“ rodů Bubnové z Litic, Sekerkové ze Sedčic	str. 33
Obr. 18 – Palliem, biskupská berla, infule (mitra biskupa), tiára (papežská koruna)	str. 37
Obr. 19 – Cecharní znaky řezníků, pekařů, krejčích	str. 38
Obr. 20 – Malý, střední a velký znak Rakouského císařství	str. 39
Obr. 21 – Pečeť Starého Města pražského	str. 41

- Obr. 22 – Značky měst: Bristol (Velká Británie), Regensburg (Německo), Mainz (Německo), Stockholms (Švédsko) str. 45
- Obr. 23 – Značky měst: Etat de Fribourgh (Švýcarsko), Erfurt (Německo), Brno (Česká republika), Hamburg (Německo) str. 45
- Obr. 24 – Značky státních institucí a organizací: Spolkové ministerstvo pro vzdělávání a výzkum (Německo), Spolkové ministerstvo pro životní prostředí, ochranu přírody a jadernou bezpečnost (Německo), Ministerstvo spravedlnosti (Velká Británie) str. 46
- Obr. 25 – Značky státních institucí a organizací: University of Oxford, Rice University, Queen's University, University of Leeds str. 46
- Obr. 26 – Značky státních institucí a organizací: University of Pretoria, Birmingham City University, Northern Arizona University, University of Bristol str. 46
- Obr. 27 – Značky komerčních organizací: Alfa Romeo, Porsche, Lamborghini, Ferrari str. 47
- Obr. 28 – Značky komerčních organizací: Peugeot, UPS, Starbucks Coffe, Cadillac str. 47
- Obr. 29 – Značky sportovních organizací a klubů - Anglie: Newcastle United FC, West Ham United F.C., Anglický fotbalový svaz, Arsenal F.C., Everton FC str. 48
- Obr. 30 – Značky sportovních organizací a klubů - Španělsko: Sevilla FC, CA Osasuna, FC Barcelona, RCD Mallorca, Real Zaragoza str. 48
- Obr. 31 – Znak Pánů z Pernštejna str. 50
- Obr. 32 – Znak Pánů z Lomnice str. 51
- Obr. 33 – Znak Pánů z Dubé str. 52
- Obr. 34 – Znak Pánů z Lichtemburka str. 53
- Obr. 35 – Znak Pánů z Lipé str. 54
- Obr. 36 – Znak Kinských str. 55
- Obr. 37 – Znak Dietrichštejnů str. 56
- Obr. 38 – Znak města Havlíčkův Brod str. 57

Obr. 39 – Znak města Jihlava	str. 58
Obr. 40 – Znak města Pelhřimov	str. 59
Obr. 41 – Znak města Třebíč	str. 60
Obr. 42 – Znak města Velké Meziříčí	str. 61
Obr. 43 – Znak města Žďár nad Sázavou	str. 62
Obr. 44 – Znak pánů z Lomnice, znak obce Radostín nad Oslavou	str. 64
Obr. 45 – Digitalizovaný znak obce, nová značka obce	str. 65
Obr. 46 – Písmo značky	str. 66
Obr. 47 – Značky organizací a spolků	str. 66
Obr. 48 – Vizitky	str. 67
Obr. 49 – Dopisní papír, dopisní obálky	str. 67
Obr. 50 – Reklamní předměty	str. 68
Obr. 51 – Pozvánka	str. 68